

Grau de Comunicació i Indústries Culturals

El teatre com a eina de resistència contra la solitud no desitjada:

El cas de *Grans Teatrerus* com a exemple d'activisme cultural

i empoderament social.

Treball de Final de Grau

Mireia Palmer Matilló

Tutor: Alejandro Mesa Villajos

Curs 2024-2025



Resum

Tot i tenir els orígens als inicis de la nostra civilització, la solitud no desitjada, avui dia, s'ha convertit en un fenomen creixent i preocupant del nostre segle. Autores com Simone de Beauvoir van ser pioneres i van traspasar una barrera, parlant, qüestionant i denunciant l'assumpte de la vellesa i la seva invisibilització. Per aquest motiu, aquest treball vol donar veu a la realitat que pateixen moltes persones a Barcelona en relació amb el sentiment de solitud no desitjada i alhora visibilitzar la iniciativa de *Grans Teatrerus* com a projecte pioner en l'Estat i transformador. Per així, demostrar el potencial de la cultura com a eina social i revolucionària.

Paraules clau: solitud no desitjada; vellesa; teatre comunitari; empoderament; activisme cultural; intergeneracionalitat; Grans Teatrerus.

Resumen

A pesar de tener sus orígenes en los inicios de nuestra civilización, la soledad no deseada se ha convertido, hoy en día, en un fenómeno creciente y preocupante de nuestro siglo. Autoras como Simone de Beauvoir fueron pioneras y rompieron una barrera al hablar, cuestionar y denunciar el tema de la vejez y su invisibilización. Por este motivo, este trabajo quiere dar voz a la realidad que sufren muchas personas en Barcelona en relación con el sentimiento de soledad no deseada y, al mismo tiempo, visibilizar la iniciativa de *Grans Teatrerus* como un proyecto pionero en el Estado y transformador. Así, se pretende demostrar el potencial de la cultura como herramienta social y revolucionaria.

Palabras clave: soledad no deseada; vejez; teatro comunitario; empoderamiento; activismo cultural; intergeneracionalidad; Grans Teatrerus.

Abstract

Although it has its origins at the dawn of our civilization, unwanted loneliness has, today, become a growing and concerning phenomenon of our century. Authors like Simone de Beauvoir were pioneers who broke a barrier by speaking out, questioning, and denouncing

the issue of aging and its invisibility. For this reason, this work aims to give voice to the reality experienced by many people in Barcelona regarding the feeling of unwanted loneliness, while also highlighting the *Grans Teatrerus* initiative as a pioneering and transformative project in the country. In doing so, it seeks to demonstrate the potential of culture as a social and revolutionary tool.

Keywords: unwanted loneliness; old age; community theatre; empowerment; cultural activism; intergenerationality; Grans Teatrerus.

Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)

L'Agenda de 2030 de les Nacions Unides compta amb 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) per tal d'aconseguir un món sostenible, la pau mundial, el benestar social i igualitari. Així doncs, aquest Treball de Final de Grau centrat a analitzar el fenomen de la solitud no desitjada i el projecte de *Grans Teatrerus* com a mecanisme per combatre-la i per reivindicar un envelliment actiu es relaciona, principalment, amb 4 Objectius de Desenvolupament Sostenible.

En primer lloc, **ODS 3. Salut i benestar**, ja que el sentiment de solitud no desitjada afecta negativament en la salut física i mental de les persones. Per això, *Grans Teatrerus* s'emmarca dins aquest objectiu com a previsor sobre la salut mental i el benestar emocional, promovent vincles i cultura com a eines preventives.

En segon lloc, **ODS 5. Igualtat de gènere** perquè s'aclareix la doble invisibilització que pateixen les dones grans; ser dones i velles. Es promou un reconeixement simbòlic i social de la seva experiència i es persegueix posar fi a totes les formes de discriminació.

En tercer lloc, **ODS 10. Reducció de les desigualtats** s'emmarca, també, dins els objectius sostenibles, ja que la inclusió de col·lectius marginats, com les persones grans, dins els processos de la vida diària i la creació de vincles intergeneracionals ajuda a erradicar les desigualtats simbòliques i socials.

I finalment, **ODS 11. Ciutats i comunitats sostenibles**, pel fet que iniciatives com *Grans Teatrerus* són motivadors i potencials replicadors per tal de crear un món més agradable, inclusiu i sostenible, convertint espais culturals en entorns de participació social real.

Índex

1. Introducció	1
2. Objectius i hipòtesi	6
3. Estudi previ. Estat de la qüestió	8
4. Marc teòric	13
4.1. La construcció social de la vellesa	13
4.1.1. Concepte de vellesa com a categoria social i cultural.	13
4.1.2. Invisibilització social i simbòlica de la gent gran.	14
4.1.3. El pensament de Simone de Beauvoir com a referent: <i>La Vieillesse</i> com a denúncia filosòfica i política.	15
4.2. La solitud no desitjada com a fenomen subjectiu i estructural	17
4.2.1. Definicions bioètiques i psicosocials: soledat ≠ viure sol.	17
4.2.2. Informe Bioética y soledad no deseada (Amo Usanos, 2023).	18
4.2.3. Impactes en la salut i la qualitat de vida.	19
4.2.4. Relació entre exclusió social, envelliment i solitud.	21
4.3. Gènere i vellesa: doble discriminació	21
4.3.1. Condició de les dones grans: doble invisibilització.	21
4.3.2. Aportacions de Simone de Beauvoir.	23
4.4. El teatre com a eina de transformació social	23
4.4.1. El teatre com a espai de reconeixement, expressió i empoderament.	23
4.4.2. El pensament d'Augusto Boal i el Teatre de l'Oprimat: l'espectador com a agent actiu.	24
4.5. Teatre comunitari i intergeneracional: marc per a Grans Teatrerus	25
4.5.1. Valors del teatre comunitari: participació, escolta, co-creació.	25
4.5.2. El teatre com a generador de vincles i espai simbòlic d'igualtat.	26
4.5.3. L'experiència de Grans Teatrerus com a aplicació pràctica del marc conceptual.	26
5. Metodologia	28
5.1. Revisió bibliogràfica.	28
5.2. Treball de camp qualitatiu.	28
5.3. Mostra i criteris d'anàlisi.	29
5.4. Instruments i disseny metodològic.	29
5.5. Fase d'anàlisi i interpretació	29
6. Història i representacions de la solitud i la vellesa	30
6.1. Breu història de la solitud com a construcció social.	30
6.2. La vellesa al llarg de la història segons Simone de Beauvoir.	31

6.2.1. Antiguitat	31
• Vellesa femenina i antiguitat:	33
6.2.2. Món cristià i edat mitjana	33
• Vellesa femenina i edat mitjana:	34
6.2.3. Renaixement i modernitat	35
• Vellesa femenina i Renaixement	36
6.2.4. Segle XIX i XX	37
• Vellesa femenina i segle XIX - XX	38
7. Grans Teatrerus	39
7.1. Origen i impuls des de Grup Focus.	39
7.2. Objectius principals.	40
7.3. Model intergeneracional i valors del projecte.	41
7.4. Suport institucional i àmbit d'actuació.	42
7.5. Funcionament i metodologia	44
7.5.1. Selecció de participants i creació de parelles.	44
7.5.2. Rols de l'equip coordinador i formació inicial.	45
7.5.3. Activitats complementàries i el teatre com a espai simbòlic.	46
7.6. Veus del projecte: testimonis i experiències	47
7.6.1. Entrevista a la coordinadora.	47
7.6.2. Anàlisi dels qüestionaris als joves participants	50
• Motivacions inicials	50
• Aportacions i aprenentatges	51
• Impacte percebut en les persones grans	51
• Moments significatius	52
• Crítiques i propostes de millora	53
• Conclusions generals	53
7.6.3. Testimonis de dones grans i cuidadores: El cas de la Nora	53
7.7. Impacte social i cultural.	54
7.7.1. Reducció de la solitud i reforç de l'autoestima	54
7.7.2. Trencament d'estereotips sobre la vellesa i el jovent	55
7.7.3. Valor del teatre com a eina d'empoderament	56
7.7.4. Potencial replicador del projecte en altres contextos	56
8. Conclusions	58
9. Bibliografia	61
10. Annexos	62

1. Introducció

Vivim en una societat que va i ve dins dels ritmes frenètics d'un sistema que celebra la joventut i la productivitat. Els avenços científics i tecnològics han permès a la població poder gaudir d'infinites comoditats i oportunitats. A conseqüència d'aquests progressos, l'esperança de vida ha augmentat, però l'envelliment de la població encara més. Per això, vivim en una societat cada vegada més envellida i més aïllada que tendeix a ocultar la vellesa darrere d'un vel de silenci.

La construcció social de la idea de la vellesa és imposada pel nostre sistema que ha estès aquest pensament. Històricament, aquesta idea generalitzada ha provocat la marginació de les persones grans amb el rebuig i negació de la seva utilitat corresponent. Per aquesta raó, tal com denuncia Simone de Beauvoir a *La Vieillesse* als anys 70, "Para la sociedad, la vejez parece una especie de secreto vergonzoso del cual es indecente hablar" (Beauvoir, 1970/2013, p.3). La realitat és que el temps ha passat, però les coses no han canviat. Aquesta reflexió continua sent plenament vigent en un moment històric en què les societats occidentals s'enfronten a un envelliment demogràfic accelerat i en què el tractament simbòlic i social de la vellesa continua marcat per la invisibilització, la marginació i la solitud no desitjada.

El fenomen de la solitud no desitjada està a l'ordre del dia dins del context de les societats modernes. "Podemos definir la soledad como una experiencia subjetiva y negativa que se basa en la evaluación de la calidad y la cantidad de las relaciones sociales de la persona" (Amo Usanos, 2023, p. 17).

A Espanya, el 43,6% de les persones que viuen soles tenen més de 65 anys, i el 70,9% són dones. S'ha convertit en una realitat preocupant per a moltes persones grans, que veuen com la seva autonomia i activitat social es veuen reduïdes al mateix temps que augmenta un sentiment d'invisibilitat que provoca una situació de solitud que no han desitjat. És per això que el sentiment de solitud no desitjada és més comú entre qui no ha triat viure sol, associant a això major vulnerabilitat; "un sentimiento no deseado de aislamiento o desconexión, aunque la persona esté rodeada de otros o incluso viva acompañada" (Amo Usanos, 2023, p. 34). Així doncs, viure sol no vol dir sentir-se sol, igual

que viure en comunitat no vol dir sentir-se acompanyat; segons Rafael Amo (2023), la solitud és una experiència subjectiva negativa associada a la manca de relacions socials significatives, fructíferes i suficients. Aquesta situació forçada vulnera la dignitat de la persona i genera dolor, buidor, tristesa i desesperança; Amo (2023) diu que és una “epidèmia silenciosa” que es veu accentuada i agreujada en l’era tecnològica i digital. Té efectes negatius en la salut física i mental i augmenta el risc de mortalitat, malalties mentals i dependència.

Davant aquesta problemàtica, neixen iniciatives com *Grans Teatrerus* que proposen un canvi i connecten amb la cura, la comunitat i el sentit de la vida per tal de millorar l’autoestima i autonomia de les persones grans. I també, l’augment de la seva qualitat de vida i el seu benestar emocional, ja que segons Holt-Lunstand, Smith i Layton (2010), mantenir vincles socials sòlids pot augmentar la probabilitat de supervivència en un 50%.

Grans Teatrerus és un projecte social i cultural impulsat per Grup Focus, amb el suport de l’Ajuntament de Barcelona, l’Agència de Salut Pública de Barcelona, Fundació Amics de la Gent Gran, ComuArt i diverses entitats comunitàries i de barri. Aquesta iniciativa es basa en la connexió intergeneracional a través de l’experiència compartida del teatre entre una persona gran i una jove i el seu acompanyament mutu. Es busca combatre o reduir el sentiment de solitud no desitjada, promoure l’envelliment actiu, a través de la inclusió cultural de les persones grans, i el foment de vincles significatius que milloren el benestar emocional. *Grans Teatrerus* utilitza el teatre i la cultura com a teixit i motor social; s’inscriu dins d’una concepció del teatre com a espai de trobada, de cura i de transformació. I es fonamenta en una mirada comunitària, cultural i humana que es caracteritza per ser un clar exemple d’activisme cultural com a eina de transformació i canvi contra les dinàmiques d’aïllament vigents en la nostra societat.

Així doncs, aquest treball pretén visibilitzar la situació que pateixen dia a dia moltes persones grans de la ciutat de Barcelona amb relació al sentiment de solitud no desitjada. I alhora demostrar que iniciatives socioculturals com *Grans Teatrerus* poden ajudar a reduir aquest sentiment, a crear espais de connexió entre generacions i a poder gaudir d’un envelliment actiu i participació social. Per tant, es vol explorar el teatre com a eina de

resistència davant la solitud no desitjada en la vellesa, centrant-se en *Grans Teatrerus*.

D'aquí sorgeix la necessitat de trencar un silenci que perpetua aquesta problemàtica i, així, neix la motivació de voler donar veu a la solitud no desitjada que pateixen moltes persones grans en el context de les societats modernes. D'aquesta manera, aquest treball investiga de quina manera l'activitat cultural, en aquest cas des del teatre, pot esdevenir una eina de resistència contra aquest sentiment i realitat a partir de l'anàlisi del projecte *Grans Teatrerus*, com a espai de trobada on la cultura actua com a pont entre generacions.

Dins un món en què, naturalment, tots i totes algun dia serem grans i en què, tradicionalment, aquestes han sigut marginades per les societats, neix la motivació per donar resposta a una realitat social urgent dins un panorama que invisibilitza la vellesa i redueix els espais de trobada destacats per les persones grans.

Enmig d'aquest abisme, "La vida conserva valor mientras se acuerda valor a la de los otros; a través del amor, la amistad, la indignación y la compasión" (Beauvoir, 1970/2013, p.666). Per això, *Grans Teatrerus* es presenta com una proposta original dins el sector sociocultural que combina diferents vessants com l'artística, la comunitària i la companyonia emocional. Com bé diu, Beauvoir (1970/2013), perquè la vellesa no sigui una paròdia ridícula de la nostra existència anterior no hi ha més que una solució: continuar perseguint finalitats que donin sentit a la vida. Per això, projectes com aquests són claus per reivindicar el sentit i la passió, on les persones grans recuperen la veu, els vincles reals i el sentit de la vida que li ha sigut arravatat pel simple fet d'haver viscut el pas del temps.

El present treball té com a fil conductor l'obra de *La Vieillesse* de Simone de Beauvoir. La recerca es fonamenta en la teoria de la pensadora i serveix d'ajuda per poder reflexionar sobre la construcció històrica, simbòlica i social de la vellesa i com el sistema i les relacions estructurals l'han rebutjat històricament.

Inspirant-se en la seva mirada, el treball parteix de la idea de l'autora en què la vellesa és una realitat biològica i una construcció social carregada d'ideologia. Diu Beauvoir que, "Los viejos no tienen ninguna fuerza económica y, por lo tanto, no tienen medios para hacer valer sus derechos" (Beauvoir, 1970/2013, p. 9). Això ens fa reflexionar sobre les estructures

d'una societat que margina tot ésser que no és rendible per ella i a deixar de mirar la solitud no desitjada com un fet individual.

En aquesta obra, Simone de Beauvoir denuncia la marginació de les societats, principalment occidentals, a les persones grans i la seva respectiva invisibilització. Analitza les diferents extensions que componen la vellesa, mentre rebutja i desconstrueix la idea que la vellesa és una etapa degradant, inactiva i apàtica; “Un viejo no interesa ya a nadie” (Beauvoir, 1970/2013, p. 261).

L'obra fa un resum de com les societats han tractat la vellesa durant tota la història, però posa especial èmfasi en l'era del capitalisme. L'autora fa una crítica directa a la manera en què el capitalisme ha apartat la gent gran de les seves societats, considerant-les improductives pels seus funcionaments. Aquestes són relegades als marges de la vida social on perden la seva autonomia i determinació.

A més, Beauvoir s'usa del relat de casos per evidenciar que la vellesa i la seva vivència canvia en funció de factors socials com la procedència, el gènere i l'estatus social, així com la posició econòmica. I també, repassa la qüestió de la por a l'envelliment, la solitud, la mort i la importància de l'empoderament de les persones grans com a individus actius i pensants per tal de continuar sent reconeguts per la resta de la societat.

La mirada crítica i compromesa de Beauvoir ajuda a contextualitzar el sentit del projecte i el seu impacte en el reconeixement i dignificació de les persones grans. *La Vieillesse* i *Grans Teatrerus* es correlacionen a través del qüestionament als paradigmes socials predominants sobre l'envelliment i amb la crida a un canvi de mirada que reivindica la vellesa com una etapa amb valor propi i amb espai dins la societat.

Aquest Treball de Final de Grau se sustenta d'una doble metodologia. Per una banda, l'anàlisi teòrica del pensament de Beauvoir i del context sociocultural de la vellesa. I, per altra banda, qualitativa mitjançant una entrevista en profunditat a Eva García, coordinadora del projecte de *Grans Teatrerus* i experta en creació artística i comunitària, i a Nora Tejerina, dona de 83 anys i participant del projecte. També, compta amb un recull breu de motivacions personals,

experiències i transformacions viscudes per alguns dels joves implicats que han ajudat a demostrar com el teatre, i l'art en general, poden convertir-se en una eina de resistència contra la solitud no desitjada i pot transformar la percepció que les persones grans tenen d'elles mateixes i de la seva posició social.

Els resultats mostren que promoure projectes com *Grans Teatrerus* tenen un impacte transformador i positiu en la reducció de la solitud no desitjada, creant un pont de connexió entre dues generacions diferents, fomentant la participació activa i inclusió de les persones grans en les societats actuals, millorant i empoderant l'autoestima i generant a ulls de la resta una nova mirada sobre la vellesa.

Una de les principals dificultats detectades ha sigut no comptar amb el nombre de respostes estimat per part dels integrants de *Grans Teatrerus*. Tanmateix, les respostes rebudes van ser suficients per poder fer una aproximació estimada de l'experiència global. I també, la poca recerca que hi ha a prop del tema, ja que està començant a despuntar a dia d'avui.

Finalment, el treball conclou que el teatre i l'activitat cultural tenen una funció més enllà d'oferir entreteniment i poden adoptar el rol transformador per canviar vides i reivindicar problemàtiques.

2. Objectius i hipòtesi

En un context on la vellesa és marginada, neixen iniciatives per reduir la magnitud del problema. Aquest treball té la voluntat de contribuir a la visibilització de la realitat de moltes persones grans, especialment de Barcelona, i analitzar el cas de *Grans Teatrerus* com a reacció política i cultural al problema, posant èmfasi al paper del teatre com a eina de resistència cultural i transformació social.

En aquest cas, l'**objectiu principal** de la investigació és analitzar el paper del teatre com a eina d'inclusió i empoderament en la lluita contra la solitud no desitjada entre les persones grans, mitjançant l'estudi del projecte *Grans Teatrerus*. Per això, s'han establert els següents **objectius específics**:

- Identificar els factors que contribueixen a la invisibilització de la vellesa en la societat actual.
- Examinar la relació entre la solitud no desitjada i l'envelliment, identificant els seus efectes en la salut física, emocional i social.
- Contextualitzar la solitud no desitjada en la vellesa a partir de la revisió teòrica a la mirada de Simone de Beauvoir a *La Vieillesse*.
- Examinar *Grans Teatrerus* com a projecte artístic i social.
- Avaluar els impactes emocionals i socioculturals del projecte en l'empoderament de les persones grans que participen en el projecte i en la millora del seu benestar emocional.
- Visibilitzar testimonis i vivències a través d'entrevistes a participants i coordinadors.
- Avaluar la sostenibilitat i la continuïtat del projecte.
- Integrar una mirada interseccional que contempli la perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'envelliment, la solitud i la participació activa i cultural.

Aquest treball està enfocat per estudiar el cas de *Grans Teatrerus* en la lluita contra la solitud no desitjada en la vellesa. Per aquest motiu, no és una recerca que pretén abastar tots els projectes socials existents que puguin estar relacionats, ni analitzar quantitativament

l'impacte global, sinó més aviat una aproximació qualitativa mitjançant els fonaments teòrics, les entrevistes, qüestionaris, experiències personals i materials del projecte.

Tant l'objectiu principal com els específics, estan plantejats per respondre a la hipòtesi plantejada per aquesta recerca; **“El teatre com a eina d'empoderament i inclusió: El cas de Grans Teatrerus com a model d'envelliment actiu i participació social”**.

Aquesta tesi defensa que el teatre no és només una activitat recreativa, sinó que pot ser una eina transformadora que contribueix a l'empoderament de la gent gran, a un model d'envelliment actiu, a la inclusió social, a la lluita contra l'edatisme i a les connexions entre generacions.

3. Estudi previ. Estat de la qüestió

Per poder contextualitzar el cas de *Grans Teatrerus* com a exemple pràctic per combatre la solitud no desitjada, abans cal entendre la raó per la qual sorgeix i per quins motius neix la necessitat de voler abordar aquesta problemàtica a través del teatre com a eina d'empoderament social i envelliment actiu.

Així doncs, l'informe *Global Report on Ageism* de l'Organització Mundial de la Salut (OMS, 2021) és el primer informe que analitza de manera sistemàtica l'impacte de l'edatisme al món. Aborda l'edatisme i com afecta en la vellesa, i també en la joventut. És clau per entendre com l'edatisme contribueix a perpetuar el sentiment de solitud no desitjada a través de l'exclusió social i l'autopercepció que afecta en el benestar físic i emocional.

Segons l'OMS (2021), entre el 20% i el 34% de la gent gran a la Xina, Europa, Amèrica Llatina i els Estats Units se senten sols. I la manca de companyia, la solitud i l'aïllament social perjudica la salut física i mental i la qualitat de vida, augmentat al voltant del 30% el risc de mortalitat.

L'edatisme són els estereotips, prejudicis i discriminació cap a les persones per mor de la seva edat. Aquest fenomen, Segons l'Organització Mundial de la Salut (2021), contribueix a l'aïllament social i a la solitud no desitjada, factors comuns entre la gent gran i que tenen impactes greus en la seva salut i longevitat. En aquest informe es destaquen tres mecanismes principals pels quals l'edatisme genera solitud i són el rebuig i traïció social que provoquen sentiments d'inutilitat; la interiorització d'aquests estigmes sobre la vellesa i actuar segons ells; i les barreres estructurals que perpetuen els paradigmes de marginació social i la manca de participació en la vida activa com són la jubilació obligatòria o els entorns físics poc accessibles.

“El hombre define su identidad por su ocupación y su sueldo; la pierde al retirarse; un ex mecánico ya no es un mecánico: no es nada” (Beauvoir, 1970/2013, p. 331). Naturalment, les persones creixen amb un destí i finalitat predestinada; es formen per ser allò que seran

la resta dels seus dies fins a la seva jubilació. Per això, el valor d'una persona està socialment vinculat al seu rol productiu i quan aquesta inicia el final de la seva vida laboral, introduint-se en la jubilació i vellesa, s'esborra part de la seva identitat.

A partir d'aquí, la jubilació suposa un tall vital profund que genera inseguretat i la pèrdua d'un valor i lloc dins aquesta societat. Simone de Beauvoir (1970/2013) diu que a la vida de l'home, la jubilació introdueix una discontinuïtat radical; hi ha una ruptura amb el passat i deuen adaptar-se a un estatut nou que porta certes avantatges com el descans o el temps lliure, però també, greus desavantatges com l'empobriment i la desqualificació.

“Al llegar a viejo, el trabajador ya no tiene lugar en la tierra porque en realidad nunca se le concedió ninguno; simplemente, no había tenido tiempo de darse cuenta. Cuando lo comprende, cae en una especie de desesperación embrutecida” (Beauvoir, 1970/2013, p. 341).

Per tant, segons l'OMS (2021), els efectes de l'edatisme en la vellesa són molt seriosos. Això es deu a que l'aïllament social deteriora la salut física i mental perpetuant el sentiment de solitud no desitjada. A més, els estigmes socials que s'han construït condueixen a percepcions negatives d'un mateix, limitant les persones a gaudir de la vida. Beauvoir (1970/2013) apunta que veure's brutalment precipitat en la categoria d'individu actiu a la d'inactiu i classificat com a vell, sofrir discriminació consternant dels recursos i del nivell de vida, és, en la majoria de casos, un drama que deixa greus conseqüències psicològiques i morals.

Tenint en compte aquest context, el pensament de Simone de Beauvoir és el punt de partida d'aquest treball amb l'assaig de *La Vieillesse* (1970/2013) com a eix teòric central. La seva obra esdevé el fil conductor de la recerca per, així, poder comprendre la manera en què, històricament i generacionalment, les societats han anat marginant l'etapa de la vellesa i els han negat un espai de reconeixement i de participació activa. I així, poder comprendre el valor transformador del projecte *Grans Teatrerus*.

La mirada crítica i pionera de Beauvoir serveix per qüestionar el sistema de valors imposat pel turbocapitalisme en què una persona deixa de ser vàlida socialment i se la relega de la

societat quan deixa de ser productiva pel sistema. “El anciano es visto como otra forma de ser, diferente a nosotros” (Beauvoir, 1970/2013, p. 361). Aquesta modificació provoca una

forma d'exili simbòlic i real: que Beauvoir (1970/2013) la considera com una condemna a una existència marginal.

L'autora diu que la vellesa és una realitat biològica, però també una construcció social a la qual se li atribueixen molts factors negatius; “Se trata a los ancianos como parias” (Beauvoir, 1970/2013, p. 366). Per això, Beauvoir denuncia aquesta categoria social imposada des de fora i la seva invisibilització que, avui dia, encara fomenta el sentiment de solitud, la situació d'aïllament i la pèrdua d'autoestima. Per això, l'abandonament emocional és tan destructiu com qualsevol forma de violència estructural; segons Beauvoir (1970/2013), la pitjor mort per algú és perdre el que constitueix el centre de la pròpia vida; “jubilació” és la paraula més repugnant de la llengua.

A més, el cas de les dones es veu més afectat perquè pateixen una doble discriminació; per gènere i per edat; “se convierten en espectros de sí mismas, borradas no sólo por su edad, sino también por el desdén social hacia la feminidad que ya no cumple una función reproductiva o estética” (Beauvoir, 1970/2013, p. 366). D'aquesta manera, les dones queden completament esborrades del mapa simbòlic, mentre que els homes, en certa manera, però limitadament, poden gaudir de cert reconeixement social.

Enmig d'aquesta problemàtica, Simone de Beauvoir assenyala la necessitat de crear iniciatives que integrin les persones grans dins les comunitats per tal de trencar amb la marginalització i compartir experiències intergeneracionals; “Para que la vejez no sea una parodia ridícula de nuestra existencia anterior no hay más que una solución: seguir persiguiendo fines que den un sentido a nuestra vida” (Beauvoir, 1970/2013, p. 667). L'OMS (2021) també declara que proporcionar suport a les persones que experimenten aïllament social i solitud, crear oportunitats per a la participació social i promoure entorns amigables amb les persones grans són aspectes crucials.

Així doncs, “Education interventions, intergenerational contact interventions and policy interventions are the three strategies for reducing ageism that have been shown to work” (World Health Organization, 2021, p. 9). D'aquesta manera és com s'emmarquen projectes

com *Grans Teatrerus* que pretenen contribuir a combatre la solitud no desitjada entre la gent gran i a propiciar l'envelliment actiu a través del teatre i de la cultura com a nexa de

connexió i d'interès, i com a pràctica de resistència simbòlica contra invisibilització social. Projectes com aquest esdevenen espais on compartir experiències i crear vincles entre generacions, trencant amb la marginalització i reafirmant la seva veu i identitat dins aquest món.

Els fonaments de Simone de Beauvoir en la seva obra *La Vieillesse* són un exemple d'eines crítiques per poder examinar les pràctiques culturals actuals i identificar-les com a mecanismes per recobrar el sentit i la connexió social i personal en la vellesa. Per això, aquest enfocament connecta directament amb les preocupacions bioètiques i socials contemporànies recollides en documents revisats com *Bioética y soledad no deseada* (2023), que defineixen la solitud no desitjada com una experiència subjectiva negativa que apareix quan hi ha una discrepància entre les relacions socials desitjades i les que realment es tenen. A més, estudis com el de Holt-Lunstad et al. (2010) mostren que mantenir una xarxa social sòlida augmenta la supervivència en un 50 %, reforçant la idea que la solitud és un problema de salut pública. Per això, es menciona que la mirada compassiva i assistencialista no sempre empodera i es reivindiquen enfocaments comunitaris que promoguin l'autonomia i la participació activa de les persones grans.

Aquest tipus de documents ajuden a reforçar la idea que la solitud és una qüestió de caràcter col·lectiu i estructural. A més, aporten informació variada per evidenciar la realitat d'aquesta problemàtica en la salut física i mental de les persones grans.

D'aquesta manera, "El teatre no és només un esdeveniment, és una pràctica; no és només representació, és acció" (Boal, 1979, p. 98). Aquesta recerca del sentit del teatre en el projecte *Grans Teatrerus* troba la seva filosofia dins el marc del Teatre de l'Oprimat (*Theatre of the Oppressed*), una metodologia teatral creada pel dramaturg i teòric brasiler, Augusto Boal, als anys 60 que es basa en la participació orientada a promoure el canvi social; segons Boal (1979), el teatre és una forma de coneixement i deu ser també un mitjà per transformar la societat.

"Tots som espect-actors. No només som espectadors del que passa, sinó també actors capaços de transformar la realitat" (Boal, 1979, p. 122). Boal no distingeix entre actors i espectadors, promou la idea de "espect-actor" com a forma d'observar i intervenir

activament, excitant al canvi, a la consciència col·lectiva i a la transformació social. Per això, el teatre pot esdevenir com a mitjà per alliberar col·lectius tradicionalment silenciats.

El projecte *Grans Teatrerus* es pot entendre dins de la tradició del teatre comunitari i transformador, inspirat per les aportacions teòriques i pràctiques del Teatre de l'Oprimit, ja que per Augusto Boal (2002), el teatre no és perquè l'home es miri al mirall, sino perquè es revel·li el que no es veu. El teatre es converteix en un vehicle per expressar la solitud no desitjada, per connectar amb altres i per recuperar un sentit de valor i pertinença.

Així doncs, el Teatre de l'Oprimit i *Grans Teatrerus* es relacionen per la voluntat de voler transformar la realitat a través de l'acció col·lectiva, extrapolant la idea comuna del teatre. El teatre pot entretenir, però també pot sanar i canviar vides.

Per tant, l'anàlisi del projecte *Grans Teatrerus* serveix per avaluar la manera en què el teatre pot impactar en les vides de la gent gran i com esdevé una eina de resistència contra el sentiment de solitud no desitjada. Aquesta recerca es fonamenta, en part, gràcies a la revisió bibliogràfica prèvia que permet justificar el fenomen de la vellesa i la solitud i la necessitat d'una voluntat transformadora.

4. Marc teòric

Abans d'endinsar-nos en l'anàlisi del projecte de *Grans Teatrerus*, cal definir les premisses que ajuden a desenvolupar aquesta recerca. Per això, el marc teòric del present treball es divideix en quatre dimensions relacionades entre si que, en conjunt, permeten interpretar correctament el sentit del projecte i el context en el qual s'emmarca.

En primer lloc, abordarem la dimensió filosòfica i conceptual de la vellesa a través de la mirada i pensament de Simone de Beauvoir amb la seva obra *La Vieillesse*. En segon lloc, la dimensió social i bioètica serà desenvolupada mitjançant informes acabats de centrar en l'estudi de la solitud com a fenomen subjectiu, influenciat per les estructures sistèmiques. En tercer lloc, la dimensió pràctica i artística, posant el focus en la comprensió del teatre com a element disruptiu i transformador amb les aportacions d'Augusto Boal i el seu Teatre de l'Oprimat. I finalment, la dimensió contextual i comparativa serà analitzada per a observar altres projectes existents amb una filosofia similar i, així, poder situar correctament *Grans Teatrerus*.

Així doncs, aquest repàs ajudarà a contextualitzar, però també sustentar, el cas d'estudi i el seu context social i estructural.

4.1. La construcció social de la vellesa

4.1.1. Concepte de vellesa com a categoria social i cultural.

Tradicionalment, la vellesa és concebuda com l'etapa final de la vida, caracteritzada per criteris cronològics i biomèdics com són l'envelliment físic i cognitiu i la pèrdua de capacitats que donen lloc a la manca d'autonomia. Per això, autores com Simone de Beauvoir van qüestionar la vellesa; segons Beauvoir (1970/2013), la vellesa no és únicament una realitat biològica, sinó, també, una construcció social que s'ha construït històricament i reflecteix estructures socials.

“Nadie cree en su propia vejez: en cuanto se la piensa, se la pone en el futuro, se la niega. [...] Uno no se reconoce viejo mientras sigue siendo sujeto de su vida. Es el otro quien nos envejece” (Beauvoir, 1970/2013, p. 11).

Aquesta visió considera que ser vell pot variar en funció del context històric, econòmic, polític i simbòlic que es viu. Per això, influeix molt la percepció de la vellesa per part de les estructures polítiques i de mercat, ja que constitueixen l'eix de la creació dels imaginaris socials. Aquesta és la tesi que desenvolupa amb força l'autora Simone de Beauvoir en la seva obra *La Vieillesse* (1970), on qüestiona la forma en què les societats modernes, les mirades externes i les estructures de poder donen significat a la vellesa.

Per aquest motiu, l'autora considera que la vellesa correspon més aviat a la mirada dels altres que la categoritzen; “Uno no se reconoce viejo mientras sigue siendo sujeto de su vida. Es el otro quien nos envejece” (Beauvoir, 1970/2013, p. 11). Per tant, aquesta construcció sociocultural es manifesta en forma de rebuig simbòlic, de manera que la vellesa deixa de ser una continuació de la vida per convertir-se en una alteració que marca un abans i un després en el sentit vital d'una persona. Un vell ja no interessa a ningú, diu Simone de Beauvoir (1970/2013). L'autora assenyala que la societat tracta les persones grans com a figures alienes de la societat.

4.1.2. Invisibilització social i simbòlica de la gent gran.

Aquesta construcció de la vellesa perpetua les dinàmiques socials d'invisibilització i aïllament de la vellesa, augmentant els sentiments de marginació i solitud en una societat on manquen espais de participació. Però, sobretot, també, on es nega simbòlicament els valors, la veu i els desitjos de la gent gran. Aquest desplaçament simbòlic esdevé una de les formes més subtils i profundes de violència cap a la gent gran i genera una mena d'invisibilització estructural i progressiva que tant critica Simone de Beauvoir, considerant que la societat ha estès una mirada col·lectiva en què els vells ja no interessen a ningú.

La vellesa no interessa a ningú i és reduïda a una categoria abstracta i silenciosa. Els vells són exclosos del reconeixement i el diàleg, però també, de l'art, dels mitjans de comunicació, la publicitat i les narratives dominants. Per aquest motiu, Beauvoir (1970/2013), diu que la

vellesa, per a la societat, és una mena de secret vergonyós del qual no es pot parlar. En paraules d'un dels personatges que cita Beauvoir:

“¿Por qué hay tan pocas referencias a los viejos en los libros? Eso se debe, creo, a que los viejos ya no son capaces de escribirlos y cuando uno es joven no se ocupa de ellos. Un viejo no interesa más a nadie” (Beauvoir, 1970/2013, p.9).

Així doncs, el vell ja no és mirat, ni escoltat ni representat; “Los viejos no tienen ninguna fuerza económica y, por lo tanto, no tienen medios para hacer valer sus derechos” (Beauvoir, 1970/2013, p. 328). Els vells s'han convertit en una càrrega pesada i incòmode, en comptes de ser valorats i reconeguts per endinsar-se dins una etapa vital tan legítima com altra.

Però, la realitat és que com bé diu Beauvoir (1970/2013), l'edat porta amb ella una desqualificació i els valors lligats a la joventut són apreciats. A diferència de la vellesa, la joventut es veu com una etapa de valor, innovació i bellesa que amb l'arribada de la vellesa, aquesta idea és desmuntada. Per això, un cop finalitzada la vida laboral i productiva, ja no queda res rellevant a aportar en les cultures modernes marcades pel culte a la joventut, la productivitat i l'individualisme.

Per tant, aquesta degradació simbòlica comporta una degradació material que dona lloc a la solitud, la pobresa i la precarietat. Beauvoir (1970/2013) afirma que el vell està condemnat a vegetar en la solitud i l'avorriment i que és una prova del fracàs de la nostra civilització.

Per aquest motiu, envellir pot esdevenir un acte de desaparició progressiva davant la mirada de l'altre. Aquesta significació global de la vellesa pot portar amb ella greus conseqüències com una mena de mort anticipada. Aquestes conseqüències criden a la necessitat de crear projectes culturals com *Grans Teatrerus*, ja que, “La vida conserva valor mientras se acuerda valor a la de los otros; a través del amor, la amistad, la indignación y la compasión” diu Simone de Beauvoir (1970/2013).

4.1.3. El pensament de Simone de Beauvoir com a referent: *La Vieillesse* com a denúncia filosòfica i política.

“Justamente por eso escribo este libro: para quebrar la conspiración del silencio. La sociedad de consumo ha sustituido la conciencia desdichada por una conciencia feliz y reprueba todo sentimiento de culpa. Se trata a los

ancianos como parias. Yo obligaré a mis lectores a escucharla” (Beauvoir, 1970/2013, p. 17).

Simone de Beauvoir vol trencar el silenci perquè la marginació de la gent gran no és una realitat natural, sinó més aviat política i social; és el resultat d'un sistema que rebutja allò que deixa de ser productiu, útil i consumible per ell. “La economía está basada en el lucro [...] sólo interesa el material humano en la medida en que rinde. Después se lo desecha” (Beauvoir, 1970/2013, p. 328). Per això, *La Vieillesse* és una denuncia explícita a la manera en què el sistema socioeconòmic modern abandona i exclou les persones grans i viu d'esquena a aquesta realitat, negant-la com si fos una vergonya. Així doncs, és una obra que critica el fracàs de la societat capitalista i patriarcal envers la vellesa.

La seva aportació filosòfica ajuda a entendre la vellesa com una experiència que és danyada pels paradigmes del poder, la dominació i les classes socials. Per això, el seu text és un exemple d'activisme polític, ja que opta per intervenir, visibilitzar i responsabilitzar els culpables i per remarcar que l'experiència afecta de manera desigual en funció de la procedència, l'estatus, el gènere, les xarxes de suport i l'estat de la salut. Beauvoir (1970/2013) destaca que cap home que visqui molt pot escapar de la vellesa, però l'estat de la salut pot variar en funció del nivell de vida que s'hagi portat, ja que la involució senil depèn de la seva naturalesa i del lloc que hagi ocupat l'individu en ella.

Aleshores, un dels principals propòsits de l'autora és la defensa d'una acció col·lectiva per revertir aquesta situació, “Lo que hay que rehacer es el hombre entero, hay que

recrear todas las relaciones entre los hombres si se quiere que la condición del anciano sea aceptable” (Beauvoir, 1970/2013, p. 340).

En aquest marc, la vellesa és víctima de la política sistèmica, ja que defineixen com ha de ser viscuda i imaginada. Per aquest motiu, Simone de Beauvoir proposa una teoria filosòfica en matèria de resistència i intervenció. Així doncs, a part de ser un discurs de denúncia i resignació total, també defensa que el sentit de la vida pot persistir en la vellesa mitjançant l'existència d'objectius personals i vincles significatius. Per aquesta raó, Beauvoir (1970/2013) diu un cop entrats a la vellesa, és important continuar perseguint fins que donin un sentit a la vida, ja que la vida conserva valor (...) a través de l'amor, l'amistat, la indignació i la

compassió. Cal destacar que és important posar la vellesa en el centre del discurs i reconèixer la seva dimensió, sobretot, política per tal de poder començar a visibilitzar la situació i revertir-la.

La mirada filosòfica de Beauvoir ajuda a entendre la relació entre la vellesa i la solitud no desitjada, ja que a través de l'aïllament i marginació social de les persones grans, es perpetuen sentiments de solitud, inutilitat i pèrdua d'identitat. I serveix com a base ideològica per projectes com *Grans Teatrerus*, que volen reconstruir la presència simbòlica i social de les persones grans a través de l'art, la cultura i la trobada intergeneracional. I també, revertir el relat dominant mitjançant el reconeixement d'una veu pròpia i important en les persones grans.

4.2. La solitud no desitjada com a fenomen subjectiu i estructural

4.2.1. Definicions bioètiques i psicosocials: soledat ≠ viure sol.

La definició de Rafael Usanos, “Podemos definir la soledad como una experiencia subjetiva y negativa que se basa en la evaluación de la calidad y la cantidad de las relaciones sociales de la persona” (Amo Usanos, 2023, p. 17) és clau per entendre que la solitud en la vellesa va més enllà d'estar sol, ja que solitud no és sinònim de viure sol; és un fenomen complex i vinculat al context de cada persona. En aquest sentit, l'existència de vincles de qualitat i

significatius són els principals factors pels quals una persona pot experimentar aquest sentiment.

Segons Usanos (2023), la solitud no desitjada s'ha descrit com un sentiment no desitjat d'aïllament o desconexió, encara que la persona estigui rodejada d'altres o inclús visqui acompanyada. Per tant, l'experiència de la solitud no desitjada és totalment subjectiva de manera que el context personal de cadascú influeix en la percepció d'aquest sentiment. Aleshores, és una experiència íntima i individual, però que, mirada amb perspectiva, és una problemàtica estructural amb causes i conseqüències que venen donades pel sistema que tenim.

Tal com s'assenyala en l'informe de *Bioètica y soledad no deseada*, aquesta situació és un dels principals problemes socials i de salut pública del segle XXI, ja que "Las personas con vínculos sociales pobres tienen un 50% más de probabilidades de morir en un periodo determinado que aquellas con relaciones sociales sólidas" (Amo Usanos, 2023, p. 19). Aquests estudis mostren les greus conseqüències que comporta la prolongació d'aquest sentiment, pel fet que agreuja i incrementa els riscos de patir malalties mentals, físiques i cardiovasculars, el deteriorament físic i cognitiu anticipat i la mort prematura.

L'existència d'aquest problema fan necessari el plantejament de noves dinàmiques que hi posin solució. Per això, la bioètica contemporània posa èmfasi en aquesta necessitat per, així, poder reconèixer la dignitat, l'autonomia i el dret a la vinculació significativa de les persones, especialment les persones grans, ja que la solitud no desitjada és una situació injusta que posa en risc la integritat total d'una persona.

"La soledad no deseada representa la cara negativa de la soledad, aquella que petrifica, cronifica, desconecta, aísla. [...] La mera voluntariedad individual no es receta suficiente para combatirla, pues también remite a una realidad colectiva, social" (Amo Usanos, 2023, p. 35).

Així doncs, és necessari mirar la solitud des d'una perspectiva sociopolítica més enllà de la clínica, ja que les condicions socials i culturals de la societat la fan possible i esdevenen un indicador de la qualitat dels vincles socials d'una societat.

4.2.2. Informe *Bioética y soledad no deseada* (Amo Usanos, 2023).

L'informe coordinat per Rafael Amo i publicat per la Universitat Pontificia Comillas l'any 2023, *Bioética y soledad no deseada*, és un estudi útil per entendre la solitud no desitjada des d'una visió ètica, social i estructural, ja que, com bé planteja, més enllà de ser un problema emocional o individual, és una qüestió de justícia social i de responsabilitat compartida. L'informe (2023) afirma que, la solitud no desitjada és un infern al qual estan condemnades moltes persones. És una situació que interpel·la no només els serveis socials, sinó a tota la societat en conjunt. Per aquest motiu, el seu remei és un repte col·lectiu i moral que implica tota la societat.

L'informe parteix d'una distinció fonamental entre la solitud voluntària i la solitud no desitjada, destacant que aquesta última no es pot reduir a una manca de companyia física, sinó que respon a una absència de vincles significatius. L'estudi (2023) diu que la vulnerabilitat posa en entredit la capacitat i l'autonomia de la persona que està sola, sobretot quan està físicament aïllada. Per això, l'absència d'una xarxa estable i segura fa que s'imposi la solitud. També, identifica la dignitat, la responsabilitat, la llibertat, la solidaritat i l'equitat com a valors essencials per poder comprendre, empatitzar i reaccionar davant la problemàtica; "Solo cuando vivir en soledad es un acto voluntario, se vive con dignidad. Cuando la soledad es un infierno, se lleva una vida indigna" (Amo Usanos, 2023, p. 8).

Amo fa un repàs de les greus conseqüències que pot comportar la solitud no desitjada en la salut individual i col·lectiva com la mort anticipada. També qüestiona les mirades clíniques que despolititzen la solitud; "La soledad no deseada representa la cara negativa de la soledad, aquella que petrifica, cronifica, desconecta, aísla. [...] La mera voluntariedad individual no es receta suficiente para combatirla, pues también remite a una realidad colectiva, social" (Amo Usanos, 2023, p. 35). I reivindica la reacció col·lectiva per solucionar la situació.

En aquest sentit, l'informe ofereix una base sòlida per repensar la solitud no com una deficiència personal, sinó com una fallida ètica i estructural de la comunitat i de les polítiques públiques. Aquest enfocament dialoga amb *Grans Teatrerus*, ja que és una

resposta a la crisi de reconeixement i connexió de les persones grans a través de la recuperació de relacions intergeneracionals i d'espais d'expressió i participació.

4.2.3. Impactes en la salut i la qualitat de vida.

La solitud no desitjada s'ha convertit en un dels principals factors de risc per a la salut pública en societats envellides perquè té un gran impacte en la salut i el benestar d'aquestes persones. Per això, es fa necessària l'actuació immediata, ja que s'està convertint en un risc crònic que pot derivar en conseqüències físiques, cognitives i emocionals greus en la nostra societat, especialment, quan es prolonga en el temps, tot i no ser considerada una malaltia.

L'informe de l'OMS *Social isolation and loneliness among older people* (2021) assenyala que la solitud està relacionada amb les malalties cardiovasculars, els trastorns neurològics i al deteriorament físic i cognitiu; segons l'OMS (2021), la solitud i l'aïllament social estan associats a un 29% més de risc de malaltia cardíaca i un 32% més de risc d'ictus.

Continuant així, a l'informe *Bioética y soledad no deseada* (2023) s'especifica que la solitud pot provocar l'augment del cortisol, trastorns del son, la disminució de la resposta immunitària i l'augment del risc de la mortalitat.

A més, la relació entre la solitud no desitjada i la salut mental és evident, ja que aquesta afavoreix l'aparició de trastorns mentals com la depressió, l'ansietat, la disminució de l'autoestima i inclús el sorgiment de pensament suïcida especialment entre les poblacions vulnerables com les persones grans que comencen a trobar-se en situacions en què han perdut xarxa familiar i han patit aïllament social. Segons l'informe de bioètica (2023), la solitud debilita, genera fragilitat física, emocional i social i limita la iniciativa, destrueix l'autoestima i anul·la els projectes.

Fins i tot, es pot veure traduïda en una percepció negativa de la salut, ja que el sentiment d'aïllament i solitud comporta una insatisfacció total amb la vida d'un mateix, augmentant així el desinterès per les cures personals com en la reducció de l'ús dels serveis sanitaris. D'aquesta manera, la solitud pot cronificar-se i generar cercles viciosos difícils de desintegrar sense una intervenció social i col·lectiva total.

Per aquest motiu, recomanacions com les de l'OMS se centren en la crida d'intervencions comunitàries i culturals que promoguin estils de vida actius de reconeixement i participació i la creació de vincles significatius per tal d'així pal·liar els greus efectes.

Per tant, *Grans Teatrerus* esdevé un espai de prevenció, de reparació i d'alliberació mitjançant la promoció de la salut integral i el benestar emocional, contribuint així a la millora de la salut i la qualitat de vida.

4.2.4. Relació entre exclusió social, envelliment i solitud.

Envelliment, solitud i exclusió social van plegades, però diversos estudis recents mencionen que les persones amb menys recursos socials, econòmics i culturals tenen més risc de patir solitud i exclusió. Per això, aquest fenomen es veu més agreujat en persones que presenten condicions de vida precàries; “La soledad y el aislamiento social están significativamente asociados a problemas físicos y relacionados con la salud, incluida la pérdida funcional, de autonomía y la muerte” (Pinazo-Hernandis & Donio-Bellegarde, 2018, citats a Fundación Mapfre & Cruz Roja, 2023, p. 23). Tal com apunten Pinazo-Hernandis i Donio-Bellegarde (2018/2023), la vulnerabilitat social i la pobresa constitueixen factors de risc que poden fer crònica la soledat no desitjada.

Ara bé, complir anys i anar envellint no vol dir patir automàticament solitud, però sí que comporta una sèrie de transformacions socials i biològiques que afavoreixen l'aparició d'una situació d'aïllament social com són el deteriorament físic i cognitiu, la jubilació i la disminució de vincles i relacions amb la comunitat.

Segons l'informe de la Creu Roja (2023), el 48,1% de les persones grans que viuen soles i no ho han triat voluntàriament reconeixen sentir-se soles amb freqüència. Aquestes dades evidencien que la solitud no és només una realitat afectiva, sinó una qüestió de justícia social.

Així doncs, cal entendre la solitud com una expressió d'exclusió social que es manifesta, sobretot, en la vellesa i que és causada per una sèrie de problemes estructurals i polítics com l'edatisme i les seves discriminacions, l'absència de polítiques públiques inclusives i actives que cuidin aquesta etapa vital i les múltiples desigualtats.

4.3. Gènere i vellesa: doble discriminació

4.3.1. Condició de les dones grans: doble invisibilització.

Hi ha una qüestió de gènere clara en el pas a la vellesa que evidencia una doble invisibilització per les dones grans, ja que la vellesa no afecta per igual a homes i dones; “La vejez no tiene el mismo sentido ni las mismas consecuencias para los hombres que para las

mujeres. [...] En general, su condición sigue siendo inferior a la de los hombres” (Beauvoir, 1970/2013, p. 327).

D’aquesta manera, el pensament de Beauvoir en *La Vieillesse* ajuda a comprendre la manera en què la vellesa femenina està relegada a una doble invisibilització per edatisme i per sexisme. Segons Simone de Beauvoir (1970/2013), les dones grans estan condemnades a una doble opressió que la invisibilitza, menysprea i desposseeix simbòlicament.

Beauvoir (1970/2013) explica que mai havia sigut tan cruelment denunciada la dona vella i que la misogínia medieval es perpetua en el segle XVI i la influència de l’Antigüitat, sobretot la d’Horaci, és preponderant. Històricament, les dones han sigut rebutjades i durant la vellesa encara més, per això, la crítica que fa Beauvoir a la manera en què la literatura i l’art han perpetuat una imatge grotesca i repulsiva d’elles és contundent. Segons Beauvoir (1970/2013), els poetes llatins han denunciat amb particular violència la fealtat de la dona gran, considerant-les un monstre que suscita repulsió i temor. I així, és com s’ha anat construint culturalment el rebuig a les dones que es fan grans.

“El hombre, desde siempre, se ha apropiado de la mujer; la ha definido como otro, objeto para él, valor que sólo él otorga. [...] Cuando pierde su atractivo sexual, también pierde el interés para el hombre, y con ello, su lugar en el mundo” (Beauvoir, 1970/2013, p. 330).

Simone de Beauvoir (1970/2013) assenyala com la dona és tractada en mites masculins, primer, com un ídol i, finalment, com un fregall, ja que la dona ha estat considerada principalment des del desig masculí i quan perd el seu valor sexual, també perd el seu lloc social.

Aquesta violència simbòlica es manifesta perquè les dones han estat excloses de l’esfera del poder. El relat social de la vellesa ha estat construït des d’una mirada masculina, i això comporta que la dona, quan envelleix, es converteix en una dona monstruosa, inútil i absurda, a més de deixar de ser un objecte de desig per ells. Beauvoir (1970/2013) diu que ni a la literatura ni a la vida ha trobat cap dona que consideri la seva vellesa amb complaença. En canvi, s’admira certs “vells bonics”. Així doncs, denuncia la manca de representació social i literària de la dona gran i la real violència simbòlica que pateixen que arriba a generar-se el rebuig a una mateixa.

En definitiva, la vellesa femenina es converteix en una condemna doble: per ser gran i per ser dona, quedant al marge dels circuits de reconeixement, poder i representació. Aquesta exclusió estructural, tal com Beauvoir (1970/2013) assenyala, no és natural sinó històrica i política, i requereix una revisió profunda dels imaginaris culturals que sostenen la desigualtat.

4.3.2. Aportacions de Simone de Beauvoir.

A *La Vieillesse*, Simone de Beauvoir aprofita per fer entendre la doble discriminació que pateixen les dones quan es fan grans a través d'una anàlisi centrada en l'envelliment femení i com aquest representa un procés de desposseïció simbòlica i social a causa del patriarcat.

Aquesta doble opressió es veu agreujada, ja que la majoria de les dones arriben a la vellesa després d'haver tingut una vida plena de desigualtats laborals, econòmiques i càrregues de cura. Això les ha limitat encara més el seu accés a una vellesa digna i autònoma. I quan perden les facultats per les quals són, únicament, valorades acaben sent ignorades.

Per això, l'autora qüestiona la construcció històrica i estructural del gènere i reivindica el paper de la dona gran perquè pugui reapropiar-se de la seva veu, el seu cos i el seu temps.

4.4. El teatre com a eina de transformació social

4.4.1. El teatre com a espai de reconeixement, expressió i empoderament.

El teatre, històricament, ha estat molt més que un espai de representació. Ell mateix s'ha convertit més aviat en un espai d'expressió simbòlica i de transformació col·lectiva capaç de generar significat.

Per aquest motiu, en situacions de vulnerabilitat social, el teatre pot arribar a convertir-se en un catalitzador de dignificació i empoderament social i personal. El teatre esdevé espai de reconeixement mutu quan s'entén com a procés col·lectiu i inclusiu, ja que permet la reconstrucció de l'autoestima gràcies a l'oferta d'espais segur per col·lectius vulnerables.

Corrents de teatre comunitari i social com la del Teatre de l'Oprimit d'Augusto Boal defensen l'esperit transformador de les arts escèniques, ja que les entén com una eina d'alliberament.

“Todos los seres humanos son actores porque actúan, y son espectadores porque observan. Somos espect-actores” (Boal, 2009, p. 18). Boal (2009), considera que el teatre és exercir el dret de narrar-se, és a dir, de reconstruir-se com a subjecte actiu i recuperar un espai de visibilitat simbòlica.

Per això, aquesta concepció ofereix a qualsevol persona ocupar l'escena com a protagonista de la seva pròpia història. D'aquesta manera, el teatre es converteix en una eina d'empoderament social i cultural i un espai de reconeixement emocional; ser vistes, escoltades i reconegudes, es diu a l'informe *Bioética y soledad no deseada* (2023).

A més, el teatre facilita espais de trobada intergeneracionals de col·laboració i escolta, emocions i experiències que són invisibilitzades pel discurs públic que ajuden a trencar els estereotips de la vellesa. En paraules d'una participant: “Tornar a tenir veu i espai, sentir que la teva mirada importa, ha sigut com tornar a respirar” (Testimoni de participant 1, entrevista pròpia, 2025).

Així doncs, aquest potencial s'evidencia en projectes com *Grans Teatrerus*, on el teatre esdevé un vehicle de reconeixement mutu i significatiu, on s'actualitzen formes de participació social i activa, visibilitat i autonomia.

4.4.2. El pensament d'Augusto Boal i el *Teatre de l'Oprimat*: l'espectador com a agent actiu.

Augusto Boal (1931-2009) va ser un dramaturg, director i teòric teatral del Brasil que va transformar les arts escèniques posant èmfasi en el teatre com a eina de transformació social i política. Influït per Paulo Freire i la seva pedagogia de l'alliberament i compromès amb les lluites dels sectors oprimits al Brasil, va crear el Teatre de l'Oprimat, un mètode que concep l'escena teatral com un espai de consciència crítica, participació activa i de resistència que busca empoderar les persones. Boal anava més enllà de reproduir el món real per convertir-se en una cessió d'espais per imaginar i assajar noves formes de convivència, justícia i llibertat.

A partir d'aquest concepte, va crear la figura d'*espectador*, una fusió d'espectador i actor on es barregen els rols tradicionals; “Todos los seres humanos son actores porque actúan, y son

espectadores porque observan. Somos espect-actores.” (Boal, 2009, p. 18). Per tant, tots els éssers humans són transformadors de la seva realitat.

Amb aquesta idea, Boal qüestiona el teatre convencional i el rebutja com un model tancat i vertical on el públic només mira i deixa pas el protagonisme a un altre. “El teatro no es solo una forma de arte, sino un arma, y debe ser utilizado como tal” (Boal, 2009, p. 9). Per aquest motiu, proposa el Teatre de l’Oprimit, un teatre dialògic, en què qualsevol persona pot intervenir, actuar i transformar l’acció. D’aquesta manera, activa processos col·lectius de consciència i acció política. Boal (2009) diu que el teatre és una arma molt eficaç i que, per això, el poder li té por.

Aquest enfocament del teatre com a mitjà per recuperar la veu, la participació activa i el poder és apreciat per col·lectius invisibilitzats, especialment per la gent gran. I es pot aplicar en projectes com *Grans Teatrerus*, ja que restitueix la veu d’aquests per transformar-les i convertir-les en agents actius amb pensament crític, empoderament i veu pròpia.

4.5. Teatre comunitari i intergeneracional: marc per a *Grans Teatrerus*

4.5.1. Valors del teatre comunitari: participació, escolta, co-creació.

La concepció del teatre comunitari es basa en tres valors principals que amb el seu conjunt converteixen el teatre en una eina important en la lluita per la unió i col·lectivitat social.

Un dels valors principals és la participació activa. Aquest tipus de participació promou el dret al reconeixement i expressió de col·lectius invisibilitzats i marginats pels discursos públics i s’emmarca dins la vellesa, atorgant importància a aquestes persones en situacions vulnerables.

Un altre pilar fonamental és l’escolta. Segons Van Erven (2001), l’escolta es converteix en un acte polític quan permet a les veus excloses ser escoltades en discursos públics i seriosos. Aquesta escolta mútua pròpia del teatre comunitari genera vincles, confiança i millora el benestar emocional, ja que dona espai a qui l’ha perdut.

I finalment, el tercer valor essencial és la co-creació que vol dir que un projecte és compartit, col·laboratiu i horitzontal.

El teatre comunitari genera canvis socials reals i projectes com *Grans Teatrerus* converteixen el teatre i la cultura com una eina de resistència i justícia simbòlica per l'empoderament, la responsabilitat col·lectiva i el reconeixement mutu.

4.5.2. El teatre com a generador de vincles i espai simbòlic d'igualtat.

En paraules de Boal (2005), el teatre no pot ser l'opció d'uns pocs que parlen per molts; ha de ser la veu de tots els que no han pogut expressar-se mai. Per això, quan es fa des d'una perspectiva comunitària, el teatre es converteix en un eix relacional i transformador que pot combatre el sentiment de solitud a través de la generació de vincles i permet gaudir d'una vida activa.

En aquest sentit, Cohen-Cruz (2002) apunta que el valor del teatre comunitari no resideix tant en la perfecció formal de l'obra com en el poder de connexió emocional i social que genera entre els participants. Aleshores, l'experiència compartida d'anar al teatre impacta directament en la creació de vincles significatius; com bé diu la filosofia del projecte *Enrédete* de la Creu Roja, la participació en activitats col·lectives i intergeneracionals facilita la integració social de la persona afectada i enforteix la seva xarxa afectiva i de suport.

Per tant, *Grans Teatrerus* és un projecte que es converteix en un espai de trobada entre persones de diferents generacions amb el teatre com a nexa d'unió. Aquestes es troben en una posició de simetria simbòlica, construint un relat compartit. No és només teatre, sinó una forma d'intervenció social, poètica i eficaç.

4.5.3. L'experiència de *Grans Teatrerus* com a aplicació pràctica del marc conceptual.

Grans Teatrerus és un projecte que representa tots els conceptes abordats en aquest marc teòric i que esdevé una proposta de teatre comunitari i social gràcies al seu plantejament que pretén combatre la solitud no desitjada i la invisibilització de la vellesa mitjançant la participació social, cultural i intergeneracional.

Pel que fa al punt de vista bioètic i psicosocial, la solitud és un fenomen estructural i relacional que *Grans Teatrerus* ha detectat i, per intentar solucionar-lo, promou la creació de vincles intergeneracionals. Tal com indiquen informes anteriorment revisats (Amo Usanos, 2023; OMS, 2021), la participació en aquests tipus de projectes incideix en la percepció de la pròpia identitat, reconeixement social i sentiment de pertinença.

Pel que fa al vessant cultural, el projecte s'emmarca dins la filosofia del teatre comunitari i els seus tres valors mencionats; participació activa, escolta i co-creació. Així doncs, els participants deixen de ser consumidors passius per convertir-se en subjectes actius que transformen la seva pròpia realitat. Aquest sentit s'emmarca dins la idea de l'*espectador* d'Augusto Boal i posa el teatre en el centre com una eina de transformació, resistència i empoderament.

A més, des d'una perspectiva de gènere, *Grans Teatrerus* es converteix en un espai de reconeixement, expressió i llibertat per aquelles dones grans i que algunes d'elles són cuidadores i viuen sota la invisibilització. Tal com assenyala Simone de Beauvoir a *La Vieillesse* (1970/2013), la vellesa femenina ha estat històricament associada a la desaparició simbòlica. A partir d'aquí, el projecte es converteix en un mecanisme per recuperar la seva veu i el seu reconeixement.

I finalment, des del vessant intergeneracional s'aconsegueix crear un pont entre generacions que perpetua la inclusió de la vellesa dins la societat moderna i actual i construir relacions horitzontals basades en l'acompanyament, empatia i creació conjunta. D'aquesta manera, *Grans Teatrerus* demostra ser un exemple de com la cultura pot ser una eina de resistència, prevenció, transformació i inclusió davant problemàtiques socials.

5. Metodologia

El present treball de final de grau combina una aproximació teoricopràctica amb una metodologia qualitativa i interpretativa, encaminada a explorar la funció del teatre com a eina de resistència contra la solitud no desitjada i com a espai d'empoderament per a les persones grans en el marc del projecte de *Grans Teatrerus*. La investigació s'ha articulada en dos grans eixos que detallaré a continuació. Però, per una banda, una recerca bibliogràfica i de documentació àmplia per una correcta fonamentació teòrica que ajuda a contextualitzar la filosofia i el sentit del projecte i, per altra banda, una anàlisi qualitativa i quantitativa del cas d'estudi concret.

5.1. Revisió bibliogràfica.

L'estudi va començar a partir de la fonamentació teòrica a partir de la investigació bibliogràfica sobre els següents aspectes que corresponen a la construcció social de la vellesa i la qüestió de gènere en aquesta, el concepte de solitud no desitjada i el teatre com a pràctica comunitària i d'acció social. Per això, la principal obra revisada ha sigut *La Vieillesse* de Simone de Beauvoir que ha servit com a fil conductor per a la fonamentació teòrica del treball. A més, estudis recents com l'informe de *Bioética y Soledad no deseada* o l'informe de l'OMS *Social isolation and loneliness among older people* o els textos de referents teatrals com Augusto Boal, Cohen-Cruz, o Linds. Aleshores, aquesta fase de documentació ha permès definir bé els paràmetres del marc teòric per l'anàlisi de la hipòtesi principal.

5.2. Treball de camp qualitatiu.

La segona part s'ha basat en un treball de camp qualitatiu. Aquest s'ha realitzat mitjançant la realització de dues entrevistes, per una banda, a Eva García (coordinadora de *Grans Teatrerus*) i, per altra banda, a Nora Tejerina (participant gran de *Grans Teatrerus*) i qüestionaris diferenciats per generacions amb preguntes sobre la seva experiència, percepcions i transformacions emocionals.

A més, l'observació indirecta del projecte a través dels materials públics i facilitats per la coordinació i la meua pròpia experiència també formen part del treball de camp de la present recerca.

5.3. Mostra i criteris d'anàlisi.

La mostra seleccionada és petita, però rellevant, ja que, malgrat això, ha ajudat a obtenir una lectura àmplia i complexa del projecte. La finalitat d'aquestes anàlisis ha sigut centrar-se en l'experiència individual i col·lectiva dels participants i els seus impactes emocionals, simbòlics i socials i el sentit, la filosofia i els resultats globals obtinguts amb *Grans Teatrerus*.

5.4. Instruments i disseny metodològic.

Els instruments utilitzats han sigut els guions de les entrevistes amb preguntes obertes que han permès aprofundir en cadascuna d'elles; qüestionaris estructurats amb combinació de preguntes obertes i tancades per poder agrupar visions personals i anàlisis temàtiques del material obtingut.

Aquests instruments s'adeqüen a una metodologia de recerca qualitativa amb objectius interpretatius que cerca la comprensió del sentit i significat del projecte estudiat, *Grans Teatrerus*.

5.5. Fase d'anàlisi i interpretació

A partir del procés anterior de producció, es va analitzar els resultats obtinguts en diàleg amb el marc teòric, per així identificar les principals aportacions, contradiccions i transformacions en la vida dels participants i coordinadors. En la realització d'aquesta fase sempre s'ha tingut en compte que fos en sintonia a la principal hipòtesi; demostrar que el teatre pot esdevenir una eina de resistència per reduir el sentiment de solitud no desitjada i per generar un espai i veu en les persones grans.

6. Història i representacions de la solitud i la vellesa

6.1. Breu història de la solitud com a construcció social.

La solitud sempre ha estat entesa com una experiència íntima i personal, però la realitat és que és un fenomen històric i cultural que té una forma diferent segons el moment històric i el context social que es viu. Per això, és un fenomen arrelat a les estructures socials i culturals i ha patit una evolució en el temps la qual es pot veure reflectida en els canvis en les formes i estils de vida, les relacions socials i les concepcions de l'individu dins la societat.

A l'antiguitat clàssica, la solitud arribava a ser valorada positivament per certs sectors minoritaris i figures de filòsofs com Sòcrates o Plató, ja que no era una experiència generalitzada i acabava sent associada com un moment de contemplació i saviesa; aquests la consideraven com una mena de retir espiritual per a reflexionar i desenvolupar-se personalment. Paral·lelament, la vida de la majoria de la població es desenvolupava en xarxes i col·lectivitat on la interdependència era essencial per a la supervivència.

A l'edat mitjana, la solitud s'entenia en la seva dimensió més espiritual; figures com els monjos pretenien aïllar-se del món per tal de trobar el camí a Déu. Aquest tipus de pràctica estava valorada dins d'un marc eclesiàstic que avalava una solitud escollida i institucionalitzada.

Però, amb l'arribada de la modernitat i el capitalisme, les societats industrials van començar a fragmentar les estructures familiars tradicionals i es basaven en l'individualisme liberal, la solitud i l'aïllament social que s'estaven desenvolupant d'una forma nova i problemàtica. A partir d'aquí, es van començar a generar espais de convivència més impersonals deslligats de les comunitats.

Durant el segle XX, la solitud s'accentuà encara més i es convertí en un tema amb un alt grau d'importància, ja que les grans metròpolis, la fàcil mobilitat, els canvis laborals i tecnològics van contribuir a consolidar un model de vida on les relacions són més efímeres i funcionals. Autors com Émile Durkheim (1897), l'identificaven com un factor de risc per al suïcidi, especialment entre sectors vulnerables, relatat en la seva obra *El suïcidi* (1897).

Posteriorment, investigadors com Perlman i Peplau (1981) conceptualitzaren la solitud com una experiència subjectiva derivada de la discrepància entre les relacions socials desitjades i les existents.

Avui dia, tot i viure en una societat aparentment hiperconnectada, on no falta de res, la solitud no desitjada és reconeguda com un problema social i de salut pública, especialment entre les persones grans. Les estructures sociopolítiques han convertit l'envelliment en un període d'invisibilitat i desvinculació del món actual que perpetua el risc de solitud no desitjada.

Així doncs, la solitud no és únicament un fet individual de l'actualitat, sinó un resultat de processos històrics i estructurals que formen part de la realitat relacional i formes de fer. Per tant, cal revisar-la des d'una perspectiva social, estructural i política; en paraules de Rafael Amo Usanos (2023), "la soledad no deseada interpela no sólo a los servicios sociales, sino a toda la sociedad en su conjunto" (p. 25).

Per aquest motiu, *Grans Teatrerus* s'emmarca dins aquest context que fa cobrar-li tot el sentit gràcies a les condicions culturals i col·lectives que la fan possible.

6.2. La vellesa al llarg de la història segons Simone de Beauvoir.

Simone de Beauvoir a l'obra de *La Vieillesse* fa una reflexió sobre la construcció històrica i cultural de la vellesa a través de les diferents cultures i èpoques. A la seva obra es mostra clarament com aquesta etapa vital ha estat infravalorada, invisibilitzada i marginada al llarg del temps per la cultura occidental. Per això, l'autora defensa que ha estat una construcció definida des de la mirada de l'altre, des d'una posició de desvaloració i exclusió.

6.2.1. Antiguitat

Així com en les societats antigues orientals com a la Xina o Egipte percebien la vellesa com una font de coneixement i signe de prestigi, en les societats antigues occidentals era diferent. En termes generals, com bé analitza Beauvoir, la vellesa a Grècia i Roma oscil·la entre l'exaltació i la degradació, entre la saviesa respectada i la decrepitud ridiculitzada. Per aquest motiu, la vellesa esdevé una condició canviant i ambivalent plena de contradiccions.

A l'Antiga Grècia, la vellesa era valorada per la seva saviesa i capacitat d'orientar les polis i podia ser valorada per un prestigi notable. Filòsofs com Plató, Sòcrates o Aristòtil hi veien una etapa de reflexió i domini de la raó; com a portador de prudència, saviesa i distanciament respecte a les passions del cos. No obstant això, van aparèixer els primers estereotips en la literatura còmica i satírica; la vellesa a Grècia era associada a decadència física i a la pèrdua de valor social. Mostraven una visió molt més crítica i pessimista: "Los poetas eran también mucho más sinceros que los moralistas [...] expresan la amargura que les inspiran [la vejez]" (Beauvoir, 1970/2013, p. 95). Per exemple, les obres d'Aristòfanes retraten aquesta caricatura; l'ancià que persegueix joves, que es queixa de tot o que és enganyat per la seva pròpia família. Es valorava la saviesa de les persones grans, però també, es generaven discursos edatistes que deslegitima la vellesa com a autoritat i l'estigmatitza com a fase d'involució inútil.

També, cal remarcar que els vells que formaven part de sectors vulnerables no tenien un espai col·lectiu i comunitari dins Atenes. En canvi, els vells que gaudien d'un cert reconeixement social i econòmic, tenien veu i vot en assemblees o tribunals.

Pel que fa a Roma, els vells de les classes altes vivien en una posició de prestigi i poder mentre que a la resta se'ls associava a la decadència i inutilitat. La concepció de la vellesa per la societat romana es veia condicionada per les diferències de classes. En les classes altes, el *senex*, especialment si era *pater familias*, tenia el poder domèstic i acostumava a ocupar càrrecs públics a través del Senat.

Però, igual que passa a Grècia, la literatura romana mostra en la sàtira una imatge humiliant de la vellesa a través d'autors com Juvenal. Aquests representen els vells com persones inútils, obsessionats pel sexe i enfrontat al menyspreu dels joves amb imatges físiques lletges i grotesques que reflecteixen el pas del temps. La descripció de la vellesa a la *Sàtira X* de Juvenal, segons Beauvoir, és una de les més cruels: mostra les persones grans condemnades a la decadència, dolor i solitud (Beauvoir, 1970/2013, p. 178).

L'autora representa aquesta ambivalència com una contradicció estructural dins el món grecoromà; per una banda, la societat volia i necessitava figures amb experiència i

autoritzades per assumir els papers de senadors, patriarques o savis i, per altra banda, els temien i rebutjaven la seva existència degradada pel pas del temps.

- **Vellesa femenina i antiguitat:**

A les societats clàssiques de Grècia i Roma, la condició de les dones ja estava profundament marcada per l'exclusió estructural i el patriarcat; eren objectes de desig, instruments de reproducció i curanderes. En aquest marc, les dones amb el pas del temps i l'entrada a la vellesa, ja eren considerades éssers inferiors, sense lloc social ni sentit.

Com bé esmenta Simone de Beauvoir, la dona vella era doblement desposseïda. Mentre alguns homes podien conservar i gaudir d'una vellesa amb veu i vot dins l'espai públic, cap dona, ni rica ni pobre, gaudia de cap reconeixement ni representació. “Cuando pierde su atractivo sexual, también pierde el interés para el hombre, y con ello, su lugar en el mundo” (Beauvoir, 1970/2013, p. 330).

La condició de dona gran queda reflectida en l'art grecoromà, les dones grans són representades com a figures grotesques que intenten ocultar les seves faccions envellides, intentant seguir el jovent. Són dones que han perdut les seves facultats, ja que únicament havien estat representades per un cos bell al servei del desig masculí, i un cop el cos perdia aquest atractiu, la dona deixava d'interessar. El cos de la dona en la cultura clàssica era un cos pels altres, no pas per ella mateixa. “La vejez no tiene el mismo sentido ni las mismas consecuencias para los hombres que para las mujeres. [...] En general, su condición sigue siendo inferior a la de los hombres” (Beauvoir, 1970/2013, p. 327).

A més, la figura de la dona gran que no era ni mare, ni esposa, ni adinerada, era considerada una figura perillosa, implicada en pràctiques mèdiques o rituals. Aquest tipus d'imaginari esdevé un precedent a la figura de bruixa medieval en l'antiguitat.

6.2.2. Món cristià i edat mitjana

Com bé analitza Beauvoir, la vellesa occidental en l'edat mitjana es va construir en el paradigma de la religió cristiana. La concepció d'aquesta religió estava marcada per l'existència d'un vida terrenal com a transició a la celestial. Per això, en el món cristià i

medieval, malgrat les bones intencions cristianes de contribuir amb noves formes d'atenció als sectors vulnerables, la vellesa va ser considerada una etapa de preparació per a la mort, retirada del món i en decadència; com una mena d'última estació del viatge vital. "La edad postrera se presenta esencialmente como el tiempo en que el hombre se prepara para la muerte" (Beauvoir, 1970/2013, p. 111).

En l'iconografia popular, la literatura i els discursos religiosos, la vellesa era representada negativament, com si fos un període de renúncia i penitència, ple d'espiritualitat i pròxim a la mort. Mentre que el "bon" vell per les societats cristianes era aquell que acceptava la seva condició i vivia en silenci, sense molestar, sota la humilitat i renúncia, existia la condició més comuna que corresponia a la del vell inútil i molest per la seva debilitat.

Per aquest motiu, totes les persones grans que estiguessin fora de les jerarquies eclesiàstiques del món feudal eren considerades com un llast i eren marginades.

Pel que fa a les dones, eren bruixes i estaven demonitzades, especialment les que s'havien quedat vídues, pobres i sense fills; la seva vellesa era una amenaça, ja que posava en perill la idea de bellesa, fertilitat i submissió sexual associada a la dona. Beauvoir (1970/2013) critica la idea que la dona vella, que ja és sospitosa per la seva feminitat, és sempre un ésser malèfic per la societat.

A més, la representació iconogràfica i literària en l'edat medieval era palpant, ja que perpetuava aquestes representacions; els cossos vells eren decadents, vulnerables i plens de dolor. La seva degradació s'entenia com un senyal de desconnexió amb la divinitat; fet que reforçava les fonts de pecat, i com un símbol del pas del temps i de la vanitat de la vida terrenal.

- **Vellesa femenina i edat mitjana:**

A l'edat mitjana, les dones grans van patir una doble estigmatització: pel deteriorament físic del seu cos i per la condició de ser dones. Aquesta combinació fruit de la barreja entre el patriarcat i la religió cristiana, va donar lloc a una figura femenina vella menyspreada, temuda i perseguida.

La religió cristiana profetitzava la idea que amb l'arribada de la vellesa, un es retirés del món. Mentre els homes podien trobar el seu lloc dins l'Església, les dones grans quedaven completament desemparades; sense fills, ni marits, ni recursos. Inclús, eren considerades sospitoses.

Per això, sorgeix entre els segles XIV i XVII el mite de la bruixa. Aquestes dones eren considerades sospitoses per practicar la màgia o estar relacionades amb el diable. Aquest fet va donar lloc al fenomen de les caceres de bruixes que van afectar a dones velles i marginades per l'ordre patriarcal i cristià.

La literatura i l'art medievals reforçaren aquestes representacions. Les dones velles eren caricaturitzades i contraposades davant l'etapa de la joventut, en què una dona era jove, ideal, virginal i maternal. En la gran majoria de relats de l'època, la dona gran és representada com una figura que genera repulsió i decadència.

6.2.3. Renaixement i modernitat

El Renaixement, com a moviment cultural i filosòfic del segle XV va suposar un canvi en la direcció de la mirada de l'ésser humà, el cos, el coneixement i el temps vital. Dins aquest marc, l'autora analitza com la persona gran és revalorada de la condició humana com a subjecte de raó, experiència i saviesa, però també, la consolidació del model d'home modern; jove, fort i en forma física.

Per això, la vellesa continua sent representada com una "anomalia" fisiològica, un declivi vital i de pèrdua, malgrat les bones intencions de dignificar-la per part d'alguns autors humanistes com Petrarca o Erasme.

Amb la modernitat van irrompre els avenços en la ciència i medicina; el cos del vell es va convertir en objecte de control normatiu creixent, objecte de diagnòstic i cura. Per aquest motiu, els metges classificaven els cossos en funció de la seva utilitat funcional; s'accepta la degeneració del cos com un fet natural, però no desitjable. "La vejez es una decadencia: la piel se arruga, los dientes caen, la voz se apaga, la fuerza declina" (Beauvoir, 1970/2013, p. 123). Per això, es proposen solucions per minimitzar els efectes de la vellesa, en comptes d'estendre la idea de la vellesa com una etapa digna i pròpia de la vida mateixa.

Tot i les bones intencions i aportacions de l'Humanisme —que insistia en la dignitat de l'individu i en l'acumulació de coneixement com a forma de valor—, no es va aconseguir la plena revalorització dels vells, ja que només era respectat si la seva saviesa anava acompanyada d'una bona funcionalitat, autonomia i utilitat dins el sistema.

A més, el Renaixement va portar amb ell la creació del nou ideal de bellesa caracteritzat per la proporció, la joventut i la simetria corporal i la promoció de l'existència de la figura de l'home eficient, racional, creador i actiu. Aquest fet que va comportar l'exclusió simbòlica de la vellesa, ja que era invisible pels nous cànons culturals.

Per exemple, en la literatura, el vell és caricaturitzat amb imatges burlesques o decadents i com bé diu Beauvoir (1970/2013), fins i tot en els discursos aparentment favorables a la vellesa, sempre hi ha un to resignat, paternalista o nostàlgic, que nega a aquesta etapa qualsevol vitalitat pròpia.

Així doncs, el Renaixement és una continuació de la visió negativa de la vellesa heretada de l'edat mitjana, però dins un nou ordre; la vellesa es veu com una errada biològica que cal reparar.

- **Vellesa femenina i Renaixement**

Simone de Beauvoir denuncia que la dona, al llarg de la història, ha estat construïda com un ésser destinat a complir funcions reproductives i ornamentals dins l'ordre patriarcal. Aquesta condició esdevé especialment crua en la vellesa, quan el cos femení deixa de ser valorat per la seva fertilitat o desig. Si la joventut representa per a la dona el seu moment de màxima visibilitat, tot i ser també una visibilitat condicionada pel control masculí, la vellesa és el moment de desaparició simbòlica.

Malgrat l'exaltació de l'ésser humà com a centre del món, la dona jove és únicament objecte de la mirada masculina, però en el cas de la dona gran; el seu cos no entra dins els cànons de bellesa clàssica recuperats per l'Humanisme. Com diu Beauvoir (1970/2013), quan la dona perd el seu atractiu sexual, també perd el seu lloc en el món.

En la representació artística i en exemples de la literatura satírica, els autors es burlen de les dones que tenien veu i força de manera que a ulls d'ells, la dona esdevé una figura de vella ridícula que renega de la seva condició biològica. Es preferia una dona discreta, callada i que molestés el menys possible.

A més, el naixement d'un nou mode de vida basat en la productivitat i eficiència que suposaria una premissa inicial del capitalisme industrial, deixaria de banda la dona gran, ja que no compleix cap funció necessària pel sistema. La dona gran no pot treballar, no és fèrtil i no és desitjable.

Així doncs, Beauvoir remarca la diferència entre la vellesa masculina i la femenina, pel fet que, malgrat les circumstàncies, els homes grans poden acabar conservant part del seu reconeixement professional o familiar, mentre que la dona no; la dona té menys recursos, reconeixement i xarxa de suport, especialment quan són dones viudes, solteres o sense fills.

6.2.4. Segle XIX i XX

L'expansió del capitalisme industrial deixa de banda la vellesa i la tatxa d'etapa improductiva, ineficient, costosa i dependent; els seus cossos manquen de capacitat de treball i productivitat. Beauvoir (1970/2013) diu que l'economia està basada en el lucre i que només interessa el material humà quan rendeix perquè després se'l rebutja. Per aquest motiu, Beauvoir considera que els vells passen a ser considerats una càrrega per l'Estat i per a la família.

En aquest context, es reforça el vincle entre vellesa i marginalitat, s'institucionalitza la vellesa i s'instauren les primeres polítiques públiques d'atenció a la gent gran que sovint estan associades a la desconexió i invisibilitat. També, apareix la jubilació, amb el que és bo i amb el que és dolent, que representa un avenç històric en matèria de drets socials, però també es converteix en un mecanisme de separació simbòlica del vell amb la vida col·lectiva.

Ara bé, tot i els avenços i les millores per aconseguir instaurar un estat de benestar, per la societat, el vell és un ésser inútil que molesta. L'autora remarca com les persones grans són esborrades a poc a poc del relat col·lectiu; la societat no les veu. Aquesta invisibilitat traduïda en indiferència és una forma subtil de violència.

A més, els ritmes i necessitats del sistema perpetuen l'edatisme i el pensament que la joventut és sinònim de valor i bellesa, mentre que la vellesa és tot el contrari.

Per Simone de Beauvoir, el rebuig a la vellesa és un tema estructural, ja que el capitalisme només accepta com a vàlid la productivitat, el rendiment, el consum i la competència. Per això, tota persona que no encaixi dins aquests paràmetres, el valor i sentit de la seva vida no té importància. Per aquest motiu, l'autora afirma que la vellesa no serà digna fins que no es reinventin les formes de relació humana i els valors que organitzen la vida col·lectiva: "Lo que hay que rehacer es el hombre entero, hay que recrear todas las relaciones entre los hombres si se quiere que la condición del anciano sea aceptable" (Beauvoir, 1970/2013, p. 340).

Aquesta reflexió manté una gran vigència. Moltes de les representacions i estructures que Beauvoir denuncia continuen actives avui. Davant d'aquest escenari, *La Vieillesse* no només és un assaig filosòfic, sinó una crida ètica i política.

- **Vellesa femenina i segle XIX - XX**

Amb els canvis de segle venen també les millores i els avenços en matèria de drets socials, especialment entre les dones, ja que comencen les primeres reivindicacions i els primers assoliments. Però, tot i així, la dona gran continua patint les desigualtats fruits del sistema patriarcal; segueix sent percebuda com una figura desproveïda de valor simbòlic.

A més, la dona gran, malgrat tenir una vida pròpia amb necessitats pròpies, es veu obligada a adoptar el rol de cuidadora de la família. Aquest fet perpetua els rols i les desigualtats de gènere i accentua les càrregues emocionals, ja que acostumen a no rebre el mateix reconeixement.

7. Grans Teatrerus

7.1. Origen i impuls des de Grup Focus.

El projecte de *Grans Teatrerus* sorgeix l'any 2023 davant una clara necessitat d'abordar la problemàtica de la solitud no desitjada. És una iniciativa impulsada per Grup Focus amb la col·laboració de ComuArt, l'Agència de Salut Pública de Barcelona i diverses entitats de la ciutat. La proposta original va sorgir de la mà de Pepe Zapata, el director de Relacions Corporatives de Focus, amb la inquietud de crear un projecte cultural amb un impacte social real.

Així doncs, davant el creixement d'un fenomen que cada vegada augmentava el seu grau de preocupació a la ciutat, Eva García, experta en creació comunitària i coordinadora de *Grans Teatrerus*, diu que a Zapata se li acudeix, posant en marxa el congrés d'espectadors a Focus, i va tenir la intuïció que alguna cosa havia de passar amb la gent gran i el teatre, i amb persones que havien sigut aficionades al teatre que havien deixat d'anar. I així, és com ell va pensar en ella per portar la coordinació del projecte.

En paraules de García (comunicació personal, 5 de maig de 2025), el projecte es va articular com un intent d'activar vincles significatius mitjançant l'experiència teatral compartida, i amb el temps, van adonar-se que aquesta proposta es va gestar en paral·lel a l'estratègia municipal de l'Ajuntament de Barcelona per combatre la solitud no desitjada.

Pepe Zapata i Eva García van dissenyar junts la metodologia de treball i van començar a informar-se sobre la situació. D'aquí, és d'on van entendre que necessitaven partir de serveis a disposició de la gent gran com els centres d'atenció primària o entitats veïnals del barri del Raval per recaptar gent gran i aconseguir fer un bon acompanyament.

Així doncs, el projecte es construeix des d'un model col·laboratiu i arrelat al territori; "No vam començar de zero. Ens vam recolzar en la xarxa existent i vam generar el projecte des del respecte pel que ja funcionava" (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025). La metodologia col·laborativa de crear aliances amb les entitats socials del barri i els seus serveis municipals, respon a la filosofia de creació artística comunitària de construir

projectes socials en sintonia amb el territori i a la contemporaneïtat i fer valdre el que ja existeix.

A més, tenint en compte el sentit del projecte, *Grans Teatrerus* té un enfocament intergeneracional i es basa en la connexió de dues generacions que s'acompanyen mútuament al teatre, convertint-lo en un espai de trobada, de reconeixement mutu i en una eina de resistència contra la solitud no desitjada. Tal com destaca la coordinadora (comunicació personal, 5 de maig de 2025), *Grans Teatrerus* no només ha generat impacte social entre els participants, sinó també dins la mateixa empresa Focus, que ha començat a repensar el seu rol i compromís amb la cultura com a eina de transformació més enllà de la simple programació. Per aquest motiu, és una iniciativa emmarcada dins el *hub* de pensament d'Àfora Focus, en la línia estratègica *Espectadors*, que pretén repensar la funció del teatre més enllà d'una representació o entreteniment.

A partir d'aquí, el projecte s'emmarca dins un sentit on el teatre esdevé un eix transformador i d'empoderament col·lectiu. "Aquest no és un projecte per portar cultura a qui no la té. És un projecte de reconeixement. Diguem-li reconeixement simbòlic, diguem-li comunitari, però és reconeixement" (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025). Per tant, *Grans Teatrerus* es converteix en una nova manera d'entendre la cultura en matèria de drets, relacions i responsabilitat col·lectiva.

7.2. Objectius principals.

Grans Teatrerus neix amb la voluntat d'acabar amb una problemàtica creixent; la solitud no desitjada entre les persones grans. Aquest és un projecte cultural amb vocació de transformació comunitària, posant èmfasi en el teatre com a espai d'inclusió, benestar i reconeixement mutu que perpetua l'envelliment actiu i en la creació de vincles intergeneracionals.

Els seus objectius principals són:

- Reduir la solitud no desitjada de les persones grans a través de la intergeneracionalitat del projecte i el sentiment de comunitat.

- Fomentar la generalització d'hàbits culturals saludables entenent la participació cultural com un dret i com una pràctica que afavoreix l'envelliment actiu.
- Promoure la cultura com a factor de benestar i salut emocional, tenint les persones i les seves necessitats socials i simbòliques com a primordialitat.
- Afavorir les relacions intergeneracionals, trencant estereotips sobre la vellesa i la joventut, creant ponts entre generacions que permeten generar espais de convivència, escolta i respecte mutu. I sobretot, la inclusió de la gent gran dins la societat moderna.
- Contribuir als Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

Segons Eva García (comunicació personal, 5 de maig de 2025), el projecte va més enllà i proposa una experiència relacional transformadora. "El projecte no tracta només d'anar al teatre, sinó de tenir algú amb qui comentar-ho, amb qui caminar-hi, amb qui mirar-se i reconèixer-se" (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025).

Així doncs, no es tracta tant de fer companyia, sinó de crear llaços de reconeixement mutu. Per aquest motiu, el sentit intergeneracional i la creació de vincles amb el desig de compartir són essencials per entendre la filosofia de *Grans Teatrerus*.

A més, la coordinadora esmenta que aquesta iniciativa apel·la a la responsabilitat del sector cultural, amb la voluntat de pensar en qui es programa, com i amb quin impacte, anant més enllà de la simple programació. Per això, es contribueix a replantejar el model i el compromís de les entitats culturals amb la ciutadania.

7.3. Model intergeneracional i valors del projecte.

El model intergeneracional és un dels trets diferencials que despenen l'originalitat del projecte mitjançant la creació de parelles entre una persona gran i una jove, que comparteixen l'experiència d'anar al teatre a diversos espais escènics de Barcelona durant una temporada teatral. Aquest vincle es construeix des de l'horitzontalitat i des del desig de compartir la cultura i utilitzar-la com a espai de trobada. Per aquest motiu, el projecte ajuda a trencar l'estigmatització de la vellesa, l'edatisme i la joventut i a connectar dues generacions que, avui dia, es troben desvinculades. "No pensem la parella des del

voluntariat assistencial. És una trobada entre dues persones que es reconeixen des de la diferència, des del respecte i la curiositat.” (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025).

Els valors més destacats en els quals es fonamenta *Grans Teatrerus* són: la **reciprocitat**, ja que és un acompanyament mutu, **l’escolta i el reconeixement** perquè tothom pot trobar el seu lloc i sentir que té una veu reconeguda amb coneixement i experiències a compartir. També, un valor és **la cultura com a dret al lliure accés i com a espai comú** pel fet que el projecte traspasa les barreres tradicionals del teatre i el converteix en un espai de trobada, reflexió i humanització que ajuden els participants, especialment la gent gran, a dialogar amb la contemporaneïtat i sentir-se part d’un món col·lectiu. **La dignificació de la vellesa i la transformació dels imaginaris** és un altre valor perquè es pretén trencar amb la construcció de la idea que invisibilitza la vellesa i la margina per motius d’inutilitat i perpetua una nova idea de vellesa activa i amb veu pròpia. I finalment, **el sentiment de comunitat**, ja que *Grans Teatrerus* és més que la creació d’una parella entre dues persones, és un sentiment de pertinença a un objectiu comú, és la connexió amb l’aquí i l’ara, la creació de xarxa entre participants, coordinadors, equipaments culturals i la comunitat veïnal, fent dels barris i les grans ciutats, espais més inclusius, accessibles i desitjables.

A més, la intergeneracionalitat del projecte es basa en el creixement natural, orgànic i autèntic dels vincles amb els seus temps. La coordinadora comenta que hi ha parelles que s’han convertit en amigues, altres que han après a mirar-se d’una altra manera. Diu que no és un procés lineal, però sí profund.

Així doncs, gràcies a projectes com *Grans Teatrerus* es pot demostrar la importància del valor de la cultura i com aquesta pot esdevenir una eina de reconeixement, empoderament i enxarxament.

7.4. Suport institucional i àmbit d’actuació.

Grans Teatrerus és un projecte sociocultural impulsat per Grup Focus, una de les principals empreses del sector teatral de Catalunya, a través del seu *hub* de pensament Àfora Focus.

Des dels inicis, en la prova pilot al barri del Raval durant la temporada 23-24, *Grans Teatrerus* ha comptat amb la col·laboració d'institucions i serveis socials de Barcelona com per exemple, *comuArt*, l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), la Fundació d'Amics de la Gent Gran, el projecte d'acció comunitària *Radars* i *Vincles BCN*, a més de totes les entitats específiques de cada barri que hi participa.

Taula suport institucional

Raval	Grup Motor d'Envel·liment Saludable de l'àmbit de Salut comunitària del Raval, integrat per: Casal Municipal de Persones Grans Tarradellas Casal Municipal de las Personas Mayores Trueta Centro de Atención Primaria Raval Nord (Lluís Sayé) Centro de Atención Primaria Raval Sud (Astilleros) Centro de Servicios Sociales Raval Nord Centro de Servicios Sociales Raval Sud Centro de Día El Milenario Distrito Ciudad Vella Fundación Tot Raval Plan de Barrios Raval Sud Proyecto de Acompañamiento y Prevención de la Soledad (PAPS)
Sant Antoni	EAP Sant Antoni EAP Universidad Espacio Social Borrell Servicios Sociales barrio Sant Antoni Mesa Comunitaria Sant Antoni
Poble-sec	CAP Les Hortes Pla de Desenvolupament Comunitari del Poble-sec Serveis socials Poble-sec
Esquerra de l'Eixample	CAP Borrell CAPSBE – CAP Casanovas CAPSBE – CAP Comte Borrell CSS Nova Esquerra del Eixample Comisión Personas Mayores la Esquerra del Eixample EAP Universidad EAP Vía Roma

Font: Grup Focus¹

¹ Taula extreta de Grup Focus de totes les entitats de cada barri que participen en el projecte.

Cal destacar, que la selecció de participants es porta a terme a través de la complicitat amb entitats i professionals que coneixen els perfils. “Les persones grans arriben a través de serveis socials, casals o professionals de referència. No volem que sigui una convocatòria oberta, sinó una acció acurada i situada” (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025). Per això, el teixit de col·laboració comunitària i d’arrelament al territori és essencial per garantir la seva efectivitat.

També, *Grans Teatrerus* compta amb el suport de l’Ajuntament de Barcelona i forma part de la seva estratègia municipal per combatre la solitud no desitjada, preocupació creixent de les institucions, sobretot en el context postpandèmia.

Pel que fa a l’àmbit d’actuació, el projecte es desenvolupa en els teatres de Focus (Teatre Romea, el Goya, la Villarroel i el Condal) de diversos barris de Barcelona com són el Raval, Sant Antoni, Poble-sec i Esquerra de l’Eixample.

Grans Teatrerus, a part de facilitar l’oferta d’entrades gratuïtes, també és un projecte social del tot gràcies a la mediació cultural i l’acompanyament personalitzat a través de l’organització d’activitats complementàries, trobades prèvies o espais de discussió. Per això, el projecte s’articula com una proposta cultural i compromesa amb el present.

7.5. Funcionament i metodologia

7.5.1. Selecció de participants i creació de parelles.

Els participants de *Grans Teatrerus* procedeixen de serveis, entitats i professionals de confiança del barri que habiten. D’aquesta manera, es garanteix un recapte de participants coherent amb les necessitats i els perfils de les persones implicades. “No volíem obrir una convocatòria i esperar a veure qui s’hi apuntava. Preferíem treballar amb referents socials que coneguessin la trajectòria, la realitat i la disponibilitat de cada persona” (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025).

Pel que fa a les persones grans, la majoria venen derivades per part de serveis socials municipals, centres d’atenció primària, centres de dia o casals que treballen amb col·lectius invisibilitzats com són els vells. A partir d’aquí, els criteris que es tenen en compte a l’hora de seleccionar els participants grans són el desig i les ganes de vincular-se a un projecte cultural

compartit, el compromís i la disponibilitat pràctica i emocional i la disposició i capacitat per obrir-se i dipositar confiança en l'altre.

I pel que fa als joves, en general, provenen de graus universitaris relacionats, de grups o col·lectius sensibilitzats amb la cultura i l'acció social, així com programes de voluntariat o escoles d'art. En aquest cas, es busca un grau alt d'implicació responsable per part del jovent que impulsi la creació d'un vincle horitzontal i mutu, ja que *Grans Teatrerus* és un projecte que interromp amb la idea que el jove ajuda mentre que el gran rep; "No volem que la parella sigui una relació desequilibrada. És un espai de trobada, d'escolta, i també d'acompanyament en dues direccions" (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025).

Per tant, un cop seleccionades les persones que en formaran part, els coordinadors defineixen una data per la trobada inicial i una dinàmica per establir les parelles que compti amb possibilitats reals de complicitat i confiança.

Així doncs, és clau un bon inici per enganxar amb èxit el començament del procés dins el projecte. A més, l'equip coordinador s'encarrega de fer un bon seguiment de cada parella per tal de garantir l'èxit en la seva participació i/o estudiar casos en què hi hagi hagut alguna interferència. El primordial pels coordinadors és que l'experiència sigui fructífera i significativa per les dues persones i que res neixi forçat, sinó d'una voluntat pròpia i natural.

7.5.2. Rols de l'equip coordinador i formació inicial.

La coordinació de *Grans Teatrerus* és tan necessària com qualsevol altra funció. No només s'ocupa de tasques organitzatives i logístiques, sinó que també adopta el rol de cura, mediador i acompanyament durant tota la temporada. Aleshores, el seu paper és clau pel bon funcionament i per la creació d'un espai còmode, segur i acollidor per a totes les persones que en formen part.

Per una banda, les principals tasques de la coordinació són:

- Fer l'acollida i el seguiment individualitzat de cada participant, mantenint una comunicació constant i propera.
- Atendre i garantir l'equilibri emocional dels participants.
- Planificar les trobades i activitats complementàries per tal de crear xarxa.

- Mantenir el contacte amb totes les entitats de les quals deriven les persones grans per tal de fer un bon seguiment.
- Avaluar contínuament per poder millorar el projecte en edicions futures.

I, per altra banda, per participar a *Grans Teatrerus* és imprescindible assistir a la sessió de formació inicial que ofereixen, una per joves i una per grans, per tal d'abordar les qüestions pràctiques com són els calendaris, dinàmiques o funcionament, per crear expectatives reals, preparar emocionalment els participants per a la seva unió amb l'altre i per trencar amb estereotips sobre la vellesa, l'edatisme o el jovent.

D'aquesta manera, aquesta formació inicial es converteix en una primera presa de contacte i preparació logística i en una primera oportunitat per construir un sentiment col·lectiu al voltant del projecte. Segons Eva García (comunicació personal, 5 de maig de 2025), aquesta trobada inicial és fonamental perquè les persones no sentin que estan soles davant d'una activitat desconeguda, sinó que són part d'un procés compartit.

7.5.3. Activitats complementàries i el teatre com a espai simbòlic.

Grans Teatrerus ofereix diverses activitats complementàries, a part de l'assistència compartida al teatre, que es van realitzant al llarg de la temporada per tal de fer enxarxament amb el projecte i consolidar una experiència col·lectiva significativa. A més, ajuden a enfortir el vincle.

Algunes d'aquestes activitats són:

- Trobades col·lectives d'inici i tancament de temporada.
- Propostes lúdiques com converses amb actors i actrius abans de la funció per conversar amb ells i conèixer-los de prop.
- Activitats al marge dels teatres preestablerts pel programa: assistència a exposicions guiades, assajos generals, presentacions o òperes.
- Espais de retorn per reflexionar sobre l'experiència viscuda.

Les activitats complementàries ajuden que el projecte no només sigui un simple acompanyament mutu al teatre i que s'enforteixin encara més les seves dimensions relacionals i transformadores. Com bé diu l'Eva García (comunicació personal, 5 de maig de 2025), el teatre és una excusa per parlar, emocionar-se i mirar el món juntes. Moltes parelles diuen que el millor de tot és caminar plegats abans i comentar l'obra després.

Aquesta dimensió simbòlica que ha atorgat el projecte al teatre vol fer veure que aquest pot esdevenir una gran eina transformadora per a les vides de moltes persones, especialment per la gent gran. A més, la intenció d'interpel·lar la gent que viuen als barris del voltant dels equipaments teatrals té un valor afegit, ja que retorna a totes aquestes persones aquests espais culturals que la gran majoria havien deixat de freqüentar per manca d'accessibilitat o economia. D'aquesta manera, *Grans Teatrerus* ajuda a recuperar els espais perduts i a fer de Barcelona una ciutat més inclusiva, agradable que destina bones intencions a la gent que l'ha habitat tota la vida i a les seves nouvingudes.

7.6. Veus del projecte: testimonis i experiències

El projecte de *Grans Teatrerus*, principalment, se centra en l'experiència i les vides dels seus participants i són les seves veus —ja siguin de l'equip coordinador, de les persones grans o dels joves— que indiquen l'efectivitat del projecte i l'impacte que ha tingut en ells i elles. Aquest apartat pretén fer una breu anàlisi i interpretació dels testimonis mitjançant les dades d'anàlisi qualitativa obtingudes a través d'entrevistes, qüestionaris i la meua experiència personal.

7.6.1. Entrevista a la coordinadora.

Eva García és la coordinadora del projecte, gestora cultural, mediadora escènica i experta en creació artística comunitària. Cordovesa de naixement, però catalana per elecció; té una llarga trajectòria vinculada a les arts escèniques i la transformació social on la cultura deixa de ser un bé de consum per donar pas a un dret i un espai de trobada.

Compromesa amb la cultura com a eina de reconeixement mutu, García ha coordinat el projecte *Grans Teatrerus* des del seu inici, aplicant-hi una metodologia basada en el respecte, l'escolta i l'activació de relacions humanes transformadores. Defensa una mirada

horitzontal entre participants i posa l'accent en el valor simbòlic del teatre com a espai de dignificació i convivència.

L'interès per la transformació social li va venir després d'estudiar art dramàtic que va decidir marxar a París i va descobrir la branca del teatre polític i social. Aquest començava a destapar i criticar dures realitats sense deixar de ser teatre; una mena de creació artística teatral basada en la teoria de Teatre de l'Oprimit del brasiler, Augusto Boal, que va sorgir als anys setanta amb la dictadura del Brasil per alfabetitzar els treballadors del camp i de les fàbriques. A partir d'aquí, va decidir viatjar fins a Rio de Janeiro per rebre una formació de la mà de Boal i es va convertir en la primera espanyola a fer-ho i en la base del seu doctorat.

Després d'anys passant per altres indrets del món, es va mudar a Madrid per continuar formant-se i per intentar començar un nou projecte, una entitat sense ànim de lucre que no va funcionar per mor de les traves burocràtiques i institucionals. Però, com a Catalunya hi venia sovint a fer cursos de Teatre de l'Oprimit, hi va trobar més ressonància amb el que feia i va decidir establir-se aquí. Sense res a les butxaques, en un mes va aconseguir muntar una entitat anomenada *Transforma* amb projectes molt diversos amb dones, joves migrants o persones sense llar, que la va ajudar a agafar l'empenta dins aquesta regió. Una de les grans fites d'aquesta entitat va ser el projecte *Teatro Dentro* a la presó de Quatre Camins a Granollers on van crear una companyia teatral semiprofessional i van filmar *Frontera*, el primer llargmetratge de ficció fet per persones preses que es pot trobar a la plataforma *Filmin*. Aquesta iniciativa va demostrar l'impacte que pot tenir un projecte amb continuïtat dins un context social determinat.

I a partir d'aquí, va ser quan a Catalunya s'obre l'opció de considerar aquests tipus de projectes culturals per part de les institucions i les conselleries de cultura. Així doncs, després de trenta anys dedicant-se a *Transforma*, Eva va decidir tancar aquesta etapa i endinsar-se en una nova on va començar a portar el comissariat de jornades culturals i d'inclusió social per part de l'*Instituto Nacional de las Artes Escénicas y la Música del Ministerio de Cultura*. Aquesta oportunitat li va permetre arribar a on és ara gràcies a poder haver-se apropiat a teatres, directors i programadors i canviar les seves perspectives a unes més disruptives i transformadores.

Així doncs, després d'un seguit d'experiències en la creació artística comunitària com la coordinació de projectes de Barcelona dins el Parc Sanitari de Sant Joan de Déu o a l'Òpera comunitària del Liceu, va aconseguir fer-se un renom que li va portar a convertir-se en una de les creadores i la coordinadora del projecte *Grans Teatrerus*.

Per tant, la motivació va ser fer de la cultura un espai reconfortable, de trobada i reconeixement, i també de vinculació generacional per tal de trencar amb les barreres que les separen i crear una mena de pont d'unió per acabar amb l'estigmatització de la vellesa i el jovent i per incloure aquests dins els ritmes i sentits de les societats actuals.

Eva García comenta que l'origen de *Grans Teatrerus* recau en la voluntat de voler demostrar el potencial transformador que té el teatre i d'abordar la problemàtica creixent de la solitud no desitjada a la vellesa.

Així doncs, Pepe Zapata, director de relacions corporatives de Focus, va plantejar aquesta idea on la cultura no és un producte, sinó més aviat una relació. I destaca que el projecte promou un envelliment actiu i interpel·la el jovent a implicar-se en relacions transformadores. Per aquest motiu, el projecte es fonamenta en una experiència de reciprocitat on les dues persones decideixen compartir un tros de vida i enriquir-se-la mútuament. A més, García (comunicació personal, 5 de maig de 2025), també apunta que, la solitud és subjectiva i que és una absència de sentit, mirada i veu i que el teatre pot ajudar a corrompre-la.

No obstant això, algunes de les dificultats amb les quals s'hi han trobat han sigut la falta de compromís per part d'algunes parelles, la fragilitat emocional o física per part, principalment, de persones grans, el risc d'ajuntar dos perfils que acaben no encaixant o la necessitat d'estar sempre atentes a la comunicació entre parelles.

En l'entrevista es fa una menció especial a l'esgotament que pateixen algunes dones grans participants del projecte que tenen el rol de cuidadores a casa seva. Per elles, el projecte es converteix en un efecte alliberador; "Tenim dones que cuiden les seves parelles, o fins i tot altres familiars grans. Per a elles, venir al teatre amb una jove és un espai d'aire, de llibertat" (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025).

Pel que fa a l'impacte que té *Grans Teatrerus*, García (comunicació personal, 5 de maig de 2025) en destaca que emocionalment, els participants recuperen el sentit de pertinença, veu i empoderament. Intergeneracionalment, es trenquen estereotips i es creen vincles dins i fora del projecte. I institucionalment, ha canviat la forma de programar cultura i les intencions de Focus, ja que ha replantejat el seu paper com a agent cultural amb responsabilitat social.

A més, la coordinadora també menciona sobre el potencial del projecte i la seva replicació pel fet que creu que podria passar a qualsevol ciutat que tingui voluntat d'abordar aquesta problemàtica.

7.6.2. Anàlisi dels qüestionaris als joves participants

Els qüestionaris realitzats als joves que van participar a *Grans Teatrerus* durant la temporada 23/24 mostren diferents perspectives pel que fa a la motivació per participar-hi, la seva experiència al projecte i percepcions sobre ell. L'anàlisi qualitativa de les seves respostes ajuda a poder comprendre l'impacte del projecte i detectar aspectes a millorar des de la perspectiva juvenil.

- **Motivacions inicials**

La motivació general per participar a *Grans Teatrerus* va ser, principalment, l'interès pel teatre i el desig d'involucrar-se amb una persona gran. Alguns afirmen explícitament que els motivava simplement el fet de poder gaudir del teatre, mentre que altres; "Les ganes de formar part d'algun projecte i gaudir del teatre. Poder fer-ho de la mà de gent gran també em va semblar inspirador i una font de coneixement i experiència per canviar la perspectiva de la realitat que tenim moltes vegades en la nostra quotidianitat" (Participant núm 1, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025).

Per tant, a la gran majoria de joves els movia tenir una experiència cultural amb gent gran. Per aquest motiu, aquestes motivacions mostren que aquests partien d'una sensibilitat i compromís especial amb les realitats socials.

- **Aportacions i aprenentatges**

Tots els joves estan d'acord a valorar l'experiència a *Grans Teatrerus* positivament. Les aportacions a la seva vida més destacables han sigut la possibilitat d'unir el teatre i el consum cultural amb una problemàtica social, descobrir noves formes de relacionar-se, la connexió real entre dues generacions molt diferents i el trencament generacional i l'aprenentatge emocional.

Una resposta resumeix aquest impacte dient: "M'ha aportat coneixement, cultura i agradabilitat per compartir obres amb la meva parella" (Participant núm 2, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025).

Alguns dels aprenentatges que han tingut gràcies a la unió amb una persona gran en risc de solitud no desitjada han sigut: "Per molt ben rodejat que hagi estat, sempre pots patir solitud no desitjada" (Participant núm 3, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025). "A veure les coses des del seu punt de vista i a relativitzar" (Participant núm 4, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025) o que "Tot té a veure amb l'actitud que et prenguis les coses. Que a vegades les coses et sembla que et van molt malament quan no és així i que l'única persona que ho pot canviar ets tu" (Participant núm 5, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025).

Altres destaquen aprenentatges pel que fa al canvi de cicle vital: "He après que l'edat i la salut física mai haurien de ser un impediment per fer coses" (Participant núm 6, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025).

Tot i això, hi ha algun comentari que descriu l'experiència com una oportunitat d'anar al teatre amb una persona gran i desconeguda sense haver tingut una experiència reveladora.

Així doncs, en termes generals, aquestes respostes demostren que el projecte té un valor formatiu emocional i tangible i que connecta persones amb realitats diferents que se l'enriqueixen mútuament.

- **Impacte percebut en les persones grans**

Els joves participants perceben un impacte positiu en la vida de les seves parelles grans, especialment pel que fa a:

- El naixement d'un motiu per sortir de casa i tenir un entreteniment.
- La creació d'una experiència compartida i el naixement d'un vincle com a conseqüència.
- L'empoderament i l'augment en la seva autoestima.
- La millora en les relacions socials.
- L'activació emocional i la millora en la seva sociabilitat.

No obstant això, alguns joves afirmen que l'impacte pot tenir una durabilitat limitada emmarcada dins el transcurs de la temporada. Per aquest motiu, la coordinació del projecte salvaguarda aquestes relacions, facilitant la continuïtat del vincle.

- **Moments significatius**

Són molts els records que tenen la majoria dels participants i els més valorats per ells han sigut la quotidianitat i naturalitat en trobades autèntiques i proximitat emocional. Alguns joves recorden amb tendresa moments d'intimitat amb les seves parelles: "Recordo amb molta tendresa veure-la plorar al teatre. Em va sorprendre com va confiar en mi, tot i ser una desconeguda" (Participant núm 7, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025). O també, "Quan preniem alguna cosa abans de l'obra i m'explicava la seva vida. M'encantava escoltar-la" (Participant núm 8, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025).

També, hi ha referències de persones externes com quan a un dels joves li va comentar un amic de la seva parella de *Grans Teatrerus* que, "el veia millor i més tranquil d'ençà que m'havia conegut" (Participant núm 9, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025). O a la relació amb altres joves i a l'experiència col·lectiva com un espai de trobada i reflexió.

Per aquest motiu, tots els joves recomanen l'experiència a altres, ja que, "és una experiència molt enriquidora i que et pot aportar moltes coses bones" (Participant núm 10, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025) com "l'oportunitat d'anar al teatre i ajudar a persones en aquesta situació" (Participant núm 10, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025).

Tanmateix, algun d'ells esmenta que, “es necessita molt més temps del que sembla” (Participant núm 11, *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025). Per això, *Grans Teatrerus*, demana compromís i responsabilitat amb la participació.

- **Crítiques i propostes de millora**

Tot i que en termes generals, els joves valoren molt positivament el projecte i el recomanen en la seva plenitud, sempre poden haver-hi aspectes a millorar i algun dels que assenyalen són la dificultat per comunicar-se entre els joves i els grans i el pes excessiu sobre els joves com gestors del vincle i com a únic canal per comunicar la programació teatral, ja que en comunicar-se només a través nostre per fer-los arribar les propostes se'ls pren l'autonomia i, per tant, deixa de ser una relació d'igualtat diu un jove (P. *Grans Teatrerus*, dia 24 d'abril de 2025). També, destaquen la manca d'activitats conjuntes entre parelles i el desig d'haver-ne tingut més per poder haver-se conegut bé entre ells.

Així doncs, aquestes aportacions resumeixen i mostren que és necessari descentralitzar les responsabilitats dins la parella, per així poder atorgar més poder de decisió als grans.

Aquestes aportacions apunten a la necessitat de reforçar l'autonomia de les persones grans, diversificar els formats de trobada i descentralitzar les responsabilitats dins la parella.

- **Conclusions generals**

En conclusió, els resultats d'aquestes enquestes demostren que la percepció dels joves de *Grans Teatrerus* és molt positiva i que el seu pas ha resultat ser una experiència enriquidora de coneixements vitals i socials. No obstant això, són joves amb esperit i capacitat crítica i evidencien els aspectes millorables amb la voluntat de contribuir a la continuïtat i existència del projecte.

7.6.3. Testimonis de dones grans i cuidadores: El cas de la Nora

La figura de la dona com a cuidadora és gairebé una qüestió històrica i sociològica. Aquestes dones s'han vist amb la responsabilitat de sostenir les seves xarxes familiars i domèstiques i formen part d'una de les realitats de *Grans Teatrerus*. Malgrat la seva edat, continuen exercint aquest rol. Per tant, arriben al projecte amb una triple càrrega; la invisibilització de la vellesa, el fet de ser dona i la responsabilitat no reconeguda com a cuidadores.

La Nora és una dona gran i cuidadora del seu marit en situació de dependència. El seu testimoni revela la idea de cultura com a eina d'alliberació i retorn d'un espai propi. Per ella, el projecte ha suposat poder retrobar-se amb ella mateixa, tenir moments que trencaven amb la rutina habitual, a poder explicar i a observar.

A més, la peculiaritat del seu cas és que el seu marit també ha format part del projecte acompanyat d'una jove diferent a la seva. Per tant, per la Nora, tant els seus moments d'anar al teatre com els del seu marit s'han convertit en espais personals i de descompressió, ja que moltes d'aquestes dones, com la Nora, asseguren que el temps que dediquen a *Grans Teatrerus* és un dels pocs moments que viuen com a seus durant el transcurs de les setmanes.

Així doncs, el projecte abasta tota mena de realitats i esdevé un espai de reconeixement, però especialment per aquestes dones on la seva identitat no queda relegada a la cura de la resta. Per tant, el projecte ofereix companyia, espai propi, temps per una mateixa i autonomia.

Aquesta situació la pateixen moltes dones i se situa dins una llarga trajectòria de desigualtat de gènere. I quan ocorre que manquen ajudes i suport institucional, aquesta condició és una forma més d'opressió estatal i estructural. De Beauvoir (1970/2013) diu a *La Vieillesse* que, "La vellesa no té el mateix sentit ni les mateixes conseqüències per als homes que per a les dones. [...] En general, la seva condició continua sent inferior" (p. 379).

7.7. Impacte social i cultural.

7.7.1. Reducció de la solitud i reforç de l'autoestima

La reducció de la solitud i el reforç de l'autoestima són un dels impactes socials més reals de *Grans Teatrerus* gràcies a la unió intergeneracional i la vivència compartida del teatre.

La majoria dels participants, grans i joves, arriben al projecte amb una manca de relacions significatives. En aquest sentit, la definició bioètica de solitud com a "experiència subjectiva negativa que resulta de una discrepància entre las relaciones sociales que una persona desea tener y las que realmente tiene" (Amo Usanos, 2023, p. 14) troba una clara correspondència amb els casos recollits a *Grans Teatrerus*.

La connexió generacional ha esdevingut, especialment per les persones grans, una reactivació vital i emocional, un motiu més per sortir de casa i tornar a recuperar una veu i una dignitat que s'havia esfumat. Per tant, un cop més, es demostra la necessitat de sentir una connexió humana significativa per poder reduir el sentiment de solitud no desitjada.

A més, el reforç de l'autoestima es manifesta també en l'accés a la cultura com a dret, ja que la gran majoria de grans i joves no trepitjaven el teatre per motius econòmics o socials i gràcies al projecte, han pogut reconnectar amb un espai del barri i tornar a sentir-se'l seu.

7.7.2. Trencament d'estereotips sobre la vellesa i el jovent

Grans Teatrerus incideix en el trencament d'estereotips tant sobre la vellesa com la joventut gràcies a la proposta d'una connexió intergeneracional des del respecte i l'escolta. Aquest fet ajuda a trencar amb les barreres que separen ambdues generacions i a generar un canvi en la mirada. Per una part, els joves deixen de veure els vells com inactius i sense aspiracions. I, per una altra part, els grans deixen de veure els joves com un col·lectiu desinteressat amb el context social, impacients i superficials.

Segons Eva García (comunicació personal, 5 de maig de 2025), aquest és objectiu vinculat al sentit de la proposta, ja que pretenen generar trobades horitzontals i igualitàries entre dues persones que es poden sorprendre mútuament.

Des d'un punt de vista teòric, aquesta mirada s'alinea amb el pensament de Beauvoir, "La vellesa és una forma d'exili. Un viejo no interesa ya a nadie" (Beauvoir, 1970/2013, p. 25). En canvi, el projecte posa les persones grans i la vellesa en el centre del diàleg i el reconeixement.

Així doncs, gràcies a l'existència de *Grans Teatrerus* es plantegen noves formes de convivència entre generacions i es demostra que la cultura, a part d'entretenir, pot convertir-se en una eina de reconeixement simbòlic i fortaleza per lluitar contra les estructures socials.

7.7.3. Valor del teatre com a eina d'empoderament

Grans Teatrerus ha traspassat la línia del teatre d'un model de teatre tradicional per convertir-se en un model que transforma i empodera les persones. En aquest context, el teatre esdevé un mitjà que posa les persones al centre del relat, empoderant-les i retornant-les la veu perduda i invisibilitzada.

El projecte proposa una mirada compartida al teatre entre una persona gran i una jove; aquesta nova companyia trenca amb la marginació social, ja rutinària, i amb la passivitat social pel món que a un l'envolta. Per això, el teatre activa i retorna a un el sentit de la vida, ja que per a molts dels participants grans, tornar al teatre ha significat tornar a ser part d'un món del qual se sentien expulsades.

Per aquest motiu, el projecte és un procés simbòlic que restaura una vida desfeta i construeix vincles que activen el sentiment de vàlua personal progressivament. Aquest procés d'inclusió és clau per entendre el valor del teatre com a eina d'empoderament.

A més, cal remarcar que l'empoderament no és unidireccional, ja que molts dels joves participants han afirmat que també s'han pogut sentir sols tot i tenir més facilitats per formar part de les societats modernes i reconeixen que han sortit transformats de l'experiència.

7.7.4. Potencial replicador del projecte en altres contextos

El projecte de *Grans Teatrerus* no és cap fórmula tancada i el seu model és potencialment reproduïble en altres territoris. Com bé diu la seva coordinadora (comunicació personal, 5 de maig de 2025), el projecte no depèn d'una infraestructura fixa ni d'un pressupost elevat, sinó més aviat d'una voluntat política i de comprensió de la cultura com a valor social. "Jo crec que això podria passar a qualsevol ciutat. Només cal voler escoltar, voler mirar-se a la cara i tenir algú amb qui fer-ho" (E. García, comunicació personal, 5 de maig de 2025).

Així doncs, el projecte es pot replicar i pot adoptar múltiples formes mentre mantingui l'enfocament horitzontal, relacional i cultural i la seva estructura metodològica flexible formada per una institució o entitat cultural que sigui la base, un col·lectiu de persones

grans vinculades serveis municipals amb compromís i entusiasme per participar-hi, gent jove amb sensibilitat social i cultural i una coordinació compromesa, atenta i humana que vetlli per un procés satisfactori.

A més, la metodologia emprada es fonamenta en els principis dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de l'Agenda 2030 pel que fa a la lluita contra les desigualtats, la promoció de la salut i benestar i la inclusió social.

Amb tot això, *Grans Teatrerus* és una proposta amb molt potencial i perspectiva de futur que ofereix un model reproduïble gràcies a les sinergies que es generen entre àmbits diversos com la cultura, els serveis socials o la joventut.

8. Conclusions

Durant el present Treball de Final de Grau s'ha volgut entendre com la cultura i el teatre es poden convertir en una eina d'intervenció social i cultural i de reconstrucció simbòlica davant una de les realitats més problemàtiques i complexes del nostre segle: la solitud no desitjada en la vellesa. Així que, l'objectiu no ha sigut demostrar una tesi tancada i exacta, sinó visibilitzar una realitat que pateixen des de fa segles les persones quan arriben a la seva vellesa i que acaben quedant-se fora del focus, i demostrar que iniciatives socioculturals com *Grans Teatrerus* poden ajudar a paliar aquest sentiment.

Així doncs, el treball parteix d'una doble via; per una banda, la base teòrica i crítica està fonamentada, principalment, pel pensament de Simone de Beauvoir i amb diversos informes bioètics i psicosocials que ajuden a complementar la seva teoria. I per altra banda, l'anàlisi d'un projecte real i viu, *Grans Teatrerus* de Grup Focus, que lluita per combatre aquest problema a la ciutat de Barcelona.

L'elaboració de la present recerca comença amb la constatació que la vellesa, segons Beauvoir, és més aviat una construcció social i cultural de les nostres societats, marcades per l'edatisme i la invisibilitat, que una realitat estrictament biològica. Aquesta construcció, com bé diu l'autora, ha apartat de les esferes públiques totes les persones grans, especialment les dones, les quals pateixen una doble discriminació pel que fa al seu gènere i edat.

Enmig d'aquest context social, la solitud es manifesta com un fet subjectiu que una persona pateix quan té una mancança de relacions significatives i de reconeixement social. I s'ha demostrat durant tot el treball com un indicador social que alguna cosa no funciona bé dins la nostra forma d'operar.

A més, les diverses fonts bioètiques, informatives i estadístiques confirmen amb dades reals, el greu impacte negatiu que pot tenir la solitud en la salut, l'autoestima i el benestar emocional de les persones. Per aquest motiu, l'acció directa és urgent i necessària, creant espais simbòlics que ajudin a reconnectar aquestes persones marginades amb la resta del món, i sobretot amb elles mateixes.

Dins d'aquest marc, neixen projectes com *Grans Teatrerus* que es converteixen en casos paradigmàtics, ja que es presenta com una pràctica innovadora i, vertaderament, transformadora. Aquest projecte va més enllà de programar cultura i oferir entreteniment, sinó que dona una passa més i es presenta com un model relacional que construeix ponts entre generacions de joves i grans, creant vincles significatius que comparteixen l'experiència d'anar al teatre i de participar de manera activa en la vida social i cultural que ajuda a l'empoderament personal i relacional.

El material de les entrevistes, els qüestionaris, els testimonis recollits i l'anàlisi de context demostren l'impacte real i positiu en la vida dels participants, tant grans com joves. *Grans Teatrerus* ha ajudat a disminuir el sentiment de solitud no desitjada, a reforçar l'autoestima, a retornar espais perduts, a recuperar la veu i les ganes de fer coses, a sentir-se part d'alguna cosa i a obrir nous imaginaris de la vellesa i el jovent. I sobretot, a convertir la cultura com un dret i no com un privilegi i com una eina d'intervenció i transformació social des de la senzillesa, proximitat i escolta.

Pel que fa a la dimensió intergeneracional del projecte, aquesta ha ajudat a trencar barreres i amb els estereotips sobre la vellesa i el jovent, ja que ha permès donar lloc i espais a persones de generacions diferents que no haguessin pogut coincidir en condicions quotidianes i, com a conseqüència, s'han convertit en actes totalment revolucionaris. Actes com aquests fan de la cultura un bé més just, empàtic, connectat i en consonància amb els temps que corren.

Així doncs, amb aquesta recerca s'ha demostrat amb claredat que el teatre és més que una disciplina artística que fa una representació dalt d'un escenari, ja que pot arribar a ser un mecanisme per a la transformació social i trobada intergeneracional en el moment en què es concep com ho fa *Grans Teatrerus*, és a dir, com un espai compartit i de convivència i com un agent d'inclusió i cohesió.

En resum, aquest Treball de Final de Grau conclou que la solitud no desitjada és un fenomen que està a l'ordre del dia i interpel·la tota la societat, ja que ningú té assegurat viure una vellesa en plenitud. També, que la vellesa ha sigut històricament marginada, especialment la femenina que està condemnada a una doble exclusió pel simple fet de ser dones i velles. Un

altre aspecte que demostra aquesta recerca és que el teatre pot ser una eina de resistència, empoderament i reconeixement en lluites socials pel canvi i que iniciatives amb el sentit de *Grans Teatrerus* arriben al món per demostrar la capacitat i responsabilitat de la cultura per transformar vides, ja que la cultura pot curar i retornar el sentit de la vida.

Aquest treball, que visibilitza una realitat preocupant i un projecte amb un alt potencial, és només un punt de partida per convidar a replicar el seu model en altres àmbits, per estudiar amb profunditat el fenomen, les causes i els greus impactes en la salut i el benestar de les persones i per reivindicar l'altaveu de la cultura com a mecanisme per a la justícia social i revolucionària. Però sobretot, per reclamar una vellesa digna, legítima, activa i rica.

9. Bibliografia

Amo Usanos, R. (Coord.). (2023). *Bioética y soledad no deseada*. Fundación Víctor Grífols i Lucas.

Beauvoir, S. de. (2013). *La vejez* (A. Bernárdez, Trad.). Editorial Sudamericana – Debolsillo. (Obra original publicada el 1970 com *La vieillesse*)

Bernard, M. (2016). *Theatre, performance and the elderly: A European perspective*. Routledge.

Boal, A. (1979). *Teatro del oprimido y otras poéticas políticas*. Buenos Aires: Ediciones de la Flor.

Cohen-Cruz, J. (2005). *Local acts: Community-based performance in the United States*. Rutgers University Press.

Creu Roja Catalunya. (2022). *1r informe de l'Observatori sobre la soledat no volguda*.

García, E. (2025). Entrevista personal. Document intern no publicat, recollit en el marc del TFG.

Grup Focus – Àfora. (2023). *Material institucional del projecte Grans Teatrerus*. <https://www.aforafocus.cat/grans-teatrerus>

Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T., & Stephenson, D. (2015). *Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: A meta-analytic review*. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 227–237.

Organització Mundial de la Salut (OMS). (2021). *Social isolation and loneliness among older people: Advocacy brief*. World Health Organization.

Qüestionaris joves Grans Teatrerus. (2025). Dades internes recollides en el marc del projecte *Grans Teatrerus* [Document no publicat].

Van Erven, E. (2001). *Community theatre: Global perspectives*. Routledge

10. Annexos

1. Introducció personal i professional

Qui ets i quin ha estat el teu recorregut?

Soc cordovesa, vaig estudiar Art Dramàtic i Ciències Polítiques. El context de la meua ciutat era molt limitat en l'àmbit teatral, però vaig començar un doctorat i vaig anar a París. Allà vaig descobrir el teatre polític i social, i em vaig formar amb Augusto Boal al Brasil. Això em va obrir el camí cap al teatre de l'oprimit i la creació artística comunitària.

Com arribes a la creació artística comunitària?

A través del treball amb Boal i de les meves experiències a l'Índia, Sud-amèrica i Mostar. M'interessava molt transformar la realitat a través del teatre. Vaig estudiar art-teràpia per entendre què no volia fer, i finalment vaig fundar *Transformas*, una entitat de referència en creació artística comunitària.

Projectes o moments clau que t'hagin marcat?

Un dels més importants va ser *Teatro Dentro* a la presó de Quatre Camins, on vam estar nou anys creant una companyia semiprofessional amb interns. També vaig comissariar durant deu anys les Jornades d'Arts Escèniques i Inclusió Social de l'INAEM.

2. Origen i sentit del projecte

Com neix el projecte *Grans Teatrerus* dins de Focus?

La idea és del Pepe. Em va trucar per crear un projecte amb persones grans que patien soledat no desitjada. Junts vam dissenyar la metodologia i vam contactar amb entitats del territori. Va coincidir amb l'estratègia municipal de Barcelona contra la solitud.

Què és *Grans Teatrerus*?

És un projecte que connecta joves i persones grans a través del teatre per lluitar contra la solitud no desitjada i generar comunitat. La relació es construeix a partir d'anar junts al teatre.

Quin és el teu paper i quines són les teves tasques?

Soc la coordinadora. Faig seguiment de les parelles, gestió d'incidències, organitzo la formació, les trobades, i coordino amb teatres i referents dels serveis de gent gran.

Quines pràctiques o teories inspiren el projecte?

Es basa en la creació artística comunitària i el teatre de l'oprimit. També té vincles amb el *Congrés d'Espectadors de Focus*.

En què es diferencia d'altres iniciatives?

No és un projecte d'animació cultural, sinó de creació de vincles. Parteix del que ja hi ha al territori i genera impactes reals a nivell social i emocional.

3. Estructura i funcionament

Quin és el perfil habitual dels participants?

- **Gent gran:** majors de 75 anys (amb excepcions), amb bon nivell cognitiu, que entenguin el català i puguin sortir a la nit. Han de venir derivats de serveis socials o sanitaris.
- **Joves:** compromesos, proactius, amb motivació per treballar amb gent gran. Es valoren l'experiència i la disponibilitat.

Com feu la selecció?

La gent gran s'inscriu a través de referents i han d'assistir a una sessió informativa. Els joves a través de xarxes socials i omplen un formulari. Valorem el compromís, motivació i capacitat d'adaptació.

Quin és el vostre rol com a coordinació?

Acompanyem, fem seguiment de parelles, resollem incidències i mantenim contacte amb referents. També fem reunions d'avaluació i preparem la temporada següent.

Feu formació inicial?

Sí, fem una càpsula informativa i trobades amb joves per resoldre dubtes i compartir experiències.

Quina importància tenen les activitats complementàries?

Molta. Permeten crear comunitat entre parelles i entre joves i grans més enllà del teatre.

Quan es consolida el vincle?

Si al cap de 3-6 mesos no hi ha una motivació més enllà d'anar al teatre, el vincle no prospera. L'èxit depèn de la constància, la confiança i l'empatia.

Com gestioneu les dificultats?

Es fan canvis de parella si cal, però sempre es busca la responsabilitat mútua. També donem de baixa si no es compleixen els mínims.

4. Impacte i transformació**Quines transformacions heu observat?**

Millora emocional, més activitat social, menys visites al metge, més autoestima i sentiment de pertinença.

Casos significatius?

El cas de l'Amadeu, que va començar molt tancat i va acabar establint un vincle profund amb la seva parella jove. O la Charo, que va canviar el seu recorregut per passar davant del teatre només per saludar.

Quina és l'experiència emocional de les parelles?

Molt intensa. Algunes persones grans han dit literalment "ens heu donat la vida". El vincle sovint va més enllà del teatre.

Quins aprenentatges intergeneracionals s'han donat?

Comprensió de realitats actuals com el feminisme o la diversitat de gènere. Es trenquen prejudicis i s'afavoreix la convivència i el respecte mutu.

Es pot replicar el model?

Sí, però cal adaptar-lo.

5. Perspectiva social i cultural

Quin és el rol del teatre com a eina de transformació?

El teatre pot ser més que un lloc d'exhibició: pot ser una eina de transformació social si es connecta amb el territori i les persones.

Quin valor té l'enfocament intergeneracional en cultura?

Permet crear ponts reals entre persones amb experiències vitals molt diferents i promou la convivència.

La cultura pot combatre la solitud?

Sí. Aquest projecte n'és un exemple clar: no només porta gent al teatre, sinó que crea comunitats.

Com contribueix el projecte a trencar estereotips?

Trenca estereotips sobre les persones grans (vulnerables, passives) i també sobre els joves (individualistes, desconnectats).

6. Avaluació i continuïtat

Quins són els principals reptes?

Mantenir el compromís, gestionar incompatibilitats, fer front a la realitat canviant de les persones grans i joves.

Com mesureu l'impacte?

A través de l'avaluació continuada, el seguiment dels referents i les trobades de tancament de temporada.

Quin futur té el projecte?

Volem consolidar-lo, ampliar-lo a nous barris (com el Gòtic) i mantenir una metodologia sòlida. El repte és fer-lo sostenible i evitar la dispersió.

7. Tancament

Quina és l'aportació real del projecte a la societat?

Connecta persones que mai s'haurien trobat i crea vincles reals. Respon a necessitats humanes fonamentals.

Com descriuries *Grans Teatrerus* en una sola frase?

“Un teatre pot construir comunitat i donar resposta a necessitats humanes profundes.”

Què t'ha aportat personalment participar-hi?

Una gran satisfacció. Veure les transformacions de les persones, els vincles que es creen, és molt potent i gratificant.